

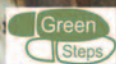
LIFE08NAT/RO/000500 - LIFEURSUS



# EVALUAREA RISCURILOR RIDICATE DE PREZENȚA URȘILOR ÎN ZONELE LOCUITE

Metodologie standard pentru Echipele de evaluare  
a riscului – Risk Assessment Team (RAT)

Ioan Mihai POP, Silviu CHIRIAC, Leonardo BERCZKY, Lajos BERDE,  
Radu Mihai SANDU, Szilárd SZABÓ  
Coautori: Liviu MATEI, József BOTH



Editura Green Steps  
Braşov, 2013

© Ioan Mihai POP, Silviu CHIRIAC, Leonardo BEREZKY, Lajos BERDE, Radu Mihai SANDU, Szilárd SZABÓ, 2013

Coautori: Liviu MATEI, József BOTH

Acest material a fost realizat cu sprijinul Comisiei Europene prin instrumentul financiar LIFE+ în cadrul proiectului LIFE08NAT/RO/000500. Conținutul nu reprezintă poziția oficială a Comisiei Europene.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României este disponibilă la Biblioteca Națională a României.

ISBN 978-606-8484-34-1  
Editura Green Steps, Brașov, 2013

Fotografii:

© Berde Lajos, LIFEURSUS, Pop Ioan Mihai, Silviu Chiriac, Colin Ioriatti



Design/DTP/ Print: Green Steps s.r.l.

Grafician: Raluca D. Hoisan Pilbáth

Prezenta metodologie a fost realizată și aplicată în cadrul proiectului  
LIFE08NAT/RO/000500 – LIFEURSUS

**Ioan Mihai POP, Silviu CHIRIAC, Leonardo BEREZKY, Lajos BERDE,  
Radu Mihai SANDU, Szilárd SZABÓ**  
Coautori: Liviu MATEI, József BOTH

# **EVALUAREA RISCURILOR RIDICATE DE PREZENȚA URȘILOR ÎN ZONELE LOCUITE**

**Metodologie standard pentru Echipele de evaluare  
a riscului – Risk Assessment Team (RAT)**



Editura Green Steps  
Brașov, 2013



# CUPRINS

INTRODUCERE .....	7
<b>I. INFORMAȚII GENERALE .....</b>	<b>8</b>
Context .....	8
Evoluția și statutul actual al populației de urs brun în regiunea Carpaților României .....	11
Managementul actual al conflictelor .....	13
Aspecte de biologia ursului .....	17
Aspecte de etologia ursului brun .....	21
Factori favorizanți ai apariției și dezvoltării conflictelor .....	30
<b>II. CRITERII DE EVALUARE A RISCULUI .....</b>	<b>35</b>
Criterii propuse .....	35
Interpretarea modelelor de comportament general .....	37
<b>III. PROCEDURA DE EVALUARE A RISCURILOR .....</b>	<b>48</b>
Algoritmul .....	48
Protocolul de lucru .....	49
<b>BIBLIOGRAFIE .....</b>	<b>57</b>
<b>ANEXE .....</b>	<b>61</b>
Anexa I .....	63
Anexa II .....	68
Anexa III .....	76
Anexa IV .....	80

## **Abrevieri**

APM – Agenția pentru Protecția Mediului

ARMU – Animal Rescue Mobile Unit – Unitatea de intervenție pentru salvarea animalelor sălbatice

BET – Bear Emergency Team

CE – Comisia Europeană

CJ – Consiliul Județean

ITRSV – Inspectoratul Teritorial pentru Regim Silvic și Vânătoare

GNM – Garda Națională de Mediu

MMSC – Ministerul Mediului și Schimbarilor Climatice

RAT – Risk Assessment Team – Echipa de evaluare a riscului

IUCN – Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii

UE – Uniunea Europeană

WWF – World Wide Found for Nature

*„În procesul de învățare a coexistenței  
cu ursul brun, nu vom avea nevoie  
doar să dezvoltăm o mai eficientă  
gestionare a resurselor și oamenilor, ci  
de asemenea, trebuie să ne schimbăm  
unele dintre atitudini și așteptări.”*

*Stephen Herrero*





# INTRODUCERE

Pe întregul areal al proiectului LIFE 08/NAT/RO/000500, respectiv județele Vrancea, Covasna, Harghita, habitatele favorabile ursului se întrepătrund cu așezări umane și spații cultivate sau utilizate pentru creșterea animalelor. Această situație coroborată cu degradarea habitatelor, reducerea resursei trofice naturale și lipsa de reacție a gestionarilor fondurilor cinegetice, în prevenirea pagubelor și analiza incidentelor duce la apariția unor conflicte majore, ce se intensifică continuu.

Nivelul pagubelor produse de urs, la nivelul întregului areal al proiectului este cel mai ridicat din România, acest fapt fiind datorat prezenței celei mai mari concentrări de urși de la nivelul Carpaților. Baza de date a proiectului LIFEURSUS (<http://www.lifeursus.carnivoremari.ro/baza-de-date-gis.php>) arată că, în acest areal, în intervalul 2007-20012 s-au înregistrat 558 pagupe produse de urși. În general, pagubele sunt produse livezilor, culturilor agricole, crescătorilor de animale și apicultorilor din zonele învecinate habitatelor populate de urs.

Îngrijorător este faptul că frecvența pagubelor provocate în cadrul localităților prezintă un trend crescător, determinând și creșterea riscului de atacuri asupra oamenilor, fiind în același timp și indicator pentru tendința de habituare a unor exemplare de urs.

În prezent, în lipsa unui număr suficient de specialiști care să analizeze cu celeritate cazurile de atac ale urșilor, nu se acordă despăgubiri pentru toate pagubele provocate culturilor sau septelului, iar măsurile preventive sunt adesea superficiale și ineficiente. În cazul urșilor problemă soluțiile sunt multiple și practic trebuie implementat un set de acțiuni care, cumulate, pot avea un efect semnificativ. Soluția cea mai radicală este aceea de recoltare prin împușcare, însă procedura este limitată de statutul asigurat speciei de către Directiva Habitate și legislația de mediu în vigoare. Fundamentarea deciziei de împușcare a unor exemplare de urși problemă este deseori subiectivă și mai ales luată pe baza unor evenimente cu un vădit caracter emoțional. Măsurile alternative precum relocarea sau utilizarea unor metode repelente, deși pot fi eficiente, sunt aplicate extrem de rar, datorită complexității sistemului de management al carnivorelor mari.

În actualul context, evaluarea riscului se face subiectiv de către gestionarii unităților de management cinegetic și autoritățile publice ale unităților administrativ teritoriale, care, în multe situații, scot în evidență cazuri de urs problemă pentru a justifica numărul maxim de intervenție (numărul de exemplare ce pot fi împușcate) alocat de autoritatea centrală pentru protecția mediului.

Formarea unor echipe mixte la nivel regional sau național care să evalueze riscurile potențiale în cazul incidentelor atribuite urșilor habitați sau a urșilor „problemă”, care să propună autorităților responsabile și gestionarilor de fonduri o soluție optimă pentru reducerea riscului, este oportună pentru a asigura reducerea exemplarelor ce sunt împușcate precum și pentru a minimiza conflictele om-carnivor și percepția populației privind ursul brun. Prezentul document nu trebuie interpretat ca literă de lege ci doar ca un instrument util activității celor ce sunt interesați de managementul conflictelor om-urs și de menținerea unei populații viabile de urs în România.

# I. INFORMAȚII GENERALE

## Context

La nivelul a patru continente și 60 de țări, opt specii de urși sunt considerate ca specii vulnerabile, periclitare sau pe cale de dispariție. În ultimii ani, s-a observat o reducere a numărului de exemplare, dar și o reducere a zonelor ocupate de urși. Multe populații de urși sunt izolate sau sunt afectate de o fragmentare accelerată a habitatului datorită expansiunii spațiilor antropizate. (IUCN – BEARS Status survey and Conservation Action Plan).

Specia urs brun (*Ursus arctos*) este prezentă pe trei continente, în urma evaluărilor IUCN fiind declarată, la nivel mondial, în categoria speciilor cu risc redus (Lower Risk) de dispariție. Cu toate acestea, se consideră că pentru păstrarea actualului statut de conservare, specia necesită o atenție suplimentară, fiind în acest sens inclusă în anexa II (specii strict protejate) la Convenția de la Berna<sup>1</sup>, convenție la care România a aderat în anul 1993.

La nivel European, au fost identificate nouă populații de urs brun (Linnell, Salvatori & Boitani, 2008), cinci dintre ele fiind evaluate ca fiind grav periclitare (Critically Endangered – IUCN Red List Categories 2010). În acest context, Directiva Habitate 92/403/EEC<sup>2</sup>, devine principalul instrument al Comisiei Europene ce crează un cadru legislativ optim conservării pe termen mediu și lung a speciei. Specia ursul brun (*Ursus arctos*) este inclusă în anexa II, ce cuprinde specii pentru care este obligatorie desemnarea ariilor speciale de conservare și anexa IV ce cuprinde speciile de importanță comunitară care necesită protecție strictă, din Directiva Habitate. În cadrul strategic al obiectivelor stabilite prin Directiva Habitate, conservarea ursului brun ca specie a devenit prioritară pentru țările membre ale Uniunii Europene, fiecare stat membru având obligația de a-și stabili strategiile și acțiunile necesare pentru atingerea obiectivelor comunitare.

În contextul obiectivelor comunitare și internaționale, România ca semnatară a Convenției de la Berna (Legea nr. 13/1993 pentru ratificarea Convenției privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa, Berna) și a Tratatului de aderare la Uniunea Europeană, și-a asumat rolul de a susține eforturile internaționale privind conservarea ursului brun. În acest sens, în Legea vânătorii și a protecției fondului cinegetic, nr. 407/2006, specia a fost inclusă în anexa II și anume specii strict protejate, iar prin OUG nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, modificată și aprobată prin Legea 49/2011, act ce transpune prevederile Directivei Habitate, specia a fost declarată, de asemenea, ca specie protejată fiind inclusă în anexa 4A ca specie ce necesită o protecție strictă. Premisa recomandată pentru un management eficient al ursului este acceptarea de către public a măsurilor de management și a politicilor naționale în domeniu (Greve, 2008).

---

<sup>1</sup>Convenția de la Berna privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa. România a aderat la Convenția adoptată la Berna prin Legea nr. 13/1993.

<sup>2</sup>Directiva "Habitat" 92/43/CEE referitoare la conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice.

Conform evaluărilor oficiale ale Comisiei Europene, statutul de conservare al ursului brun în Carpați este de specie vulnerabilă, statut stabilit în principal degradării continue a habitatului datorită dezvoltării socio - economice din România (Linnell, Salvatori & Boitani, 2008).

Trendul ascendent al nivelului de antropizare al cadrului natural din Carpați precum și managementul total eronat practicat de vânători la nivelul fondurilor de management cinegetic, contribuie la schimbări comportamentale ale unor indivizi, respectiv la apariția urșilor habitați<sup>3</sup>, respectiv la intruziuni ale unor indivizi de urs în interiorul zonelor locuite. Utilizarea hranei suplimentare de origine animală și/sau vegetală și utilizarea repetată a acelorași puncte de hrănire/observare a dus inevitabil la crearea unor reflexe și comportamente condiționate ale ursului. Astfel, urșii ca specii omnivore destul de oportuniste, au învățat repede și au acceptat faptul că prezența omului este una benefică și generatoare de suplimente de hrană. Odată creată această condiționare urșii pot activa și în sens invers: dacă nu vine omul cu hrană la urs, atunci vine ursul la hrana omului! Această situație a generat și generează încă numeroase conflicte om-urs, cel mai adesea acestea fiind înregistrate în zonele locuite de oameni.

În asemenea situații, legislația din România ce transpune prevederi ale Directivei Habitate, permite aplicarea de „derogări” de la statutul de conservare al ursului, tocmai pentru a permite autorităților responsabile menținerea unui nivel scăzut al pagubelor provocate gospodăriilor și culturilor<sup>4</sup>.

În acest context, până nu demult, acțiunile de vânatoare au fost singurul instrument aflat la dispoziția autorităților de a gestiona o situație conflictuală om-urs. În general, managementul conflictelor om – urs au fost gestionate reactiv, problemele fiind gestionate după apariția lor, presupunând împruscarea urșilor implicați (Davis, Wellwood & Ciarniello, 2002). Pe termen lung această abordare s-a constatat a fi ineficientă deoarece un urs extras din populație este înlocuit, într-o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp, de un alt exemplar. În acest sens abordarea corectă ar fi identificarea și îndepărtarea surselor de hrană ca principal atrăcânt al ursului în zone de conflict, dar și utilizarea unor sisteme eficiente de îndepărtare a urșilor și de protecție a culturilor și șeptelului.

Deoarece în contextul socio - economic al Carpaților această abordare, de prevenție a conflictelor, este greu de realizat într-un timp relativ scurt, crearea unei echipe de intervenție denumită **Echipă de Evaluare a Riscului (RAT – Risk Assesment Team)** a fost considerată ca oportună pentru a sprijini eforturile de diminuare a conflictelor.

---

<sup>3</sup>,O imagine nouă, un sunet sau un zgomot nou atrage în mod uzual atenția animalului, iar acesta răspunde într-un fel. Dar dacă stimulul este prezent în mod repetat și nimic bun sau rău nu se întâmplă, atunci animalul devine obișnuit cu stimulul, iar atenția și răspunsul devin inutile. Animalul a devenit deprins cu stimulul. Dacă un urs întâlnește regulat câțiva oameni, dar nu primește mâncare de la aceștia și nici nu este rănit, pur și simplu se obișnuiește cu oamenii, îi va tolera la distanțe mai reduse decât înainte și ocazional îi va ignora. Acest tip de urs este un urs deprins cu oamenii (habituat).” Stephen Herrero - Bear Attacks. Their causes and avoidance. Revised edition

<sup>4</sup>Conform prevederilor Directivei Habitate transpuse în OUG 57/2007 art. 38 alin.1, lit b) derogările se pot aplica fără a afecta starea de conservare a speciilor în următoarele condiții: pentru prevenirea producerii unor daune importante, în special, asupra culturilor agricole, animalelor domestice, pădurilor, pescăriilor și apelor, iar, în cazul speciilor de animale, altele decât păsările, și pentru prevenirea producerii unor daune importante asupra altor bunuri.

Rolul unei echipe RAT<sup>5</sup> este acela de a asigura suport autorităților responsabile de managementul ursului brun, gestionarilor de fonduri de management cinegetic și populației locale în acțiunile de diminuare a conflictelor și reducerea riscurilor create de intruziuni ale unor indivizi din specia urs în spațiile locuite de oameni.

Prin acțiunile specifice prevăzute în prezentul document, echipa RAT a proiectului LIFEURSUS si-a propus să identifice contextul apariției unui conflict, să monitorizeze evoluția acestuia și să propună autorităților soluții eficiente pentru cazuri particulare ce vor fi semnalate în zona de implementare a proiectului LIFE08/NAT/RO/000500, respectiv județele Vrancea, Covasna și Harghita<sup>6</sup>.

Echipa RAT nu își propune să devină o echipă de intervenție în sensul celei prevăzute și în Planul de Acțiune pentru Ursul brun din România realizat în anul 2005, ci își asumă rolul de a analiza o anumită situație și de a elabora documente tehnice justificative pentru o intervenție precum aplicarea de măsuri preventive sau extragerea din populație<sup>7</sup> a unui anumit exemplar de urs. Echipa RAT și-a propus să acționeze cu promptitudine la solicitările din teritoriu, evaluarea unui conflict fiind realizată într-un termen relativ scurt (de la 48 de ore până la maxim 10 zile), pentru a permite autorităților să acționeze în timp util.

Principiile de la care pleacă conceptul echipei RAT sunt cele identificate și aplicate pe plan european, principiile ce sunt valabile și în cazul României și anume:

- Siguranța oamenilor este întodeauna prioritară față de protecția urșilor;
- Pagubele și conflictele trebuie menținute la un nivel minim prin prevenție;
- Fiecare specie este importantă la nivel general, iar fiecare individ este important pentru menținerea viabilității populației speciei respective.

Prin acțiunile specifice, activitatea RAT are ca obiective:

- Menținerea viabilității populației de urși prin reducerea cazurilor în care soluția este uciderea unor exemplare și prin promovarea unor măsuri alternative;
- Diminuarea nivelului actual al conflictelor și al pagubelor;
- Extinderea la nivel național a experienței dobândite în cadrul proiectului.

Echipa RAT nu are ca obiectiv analiza situațiilor în care o persoană a fost atacată de urs în cadrul vânătorilor organizate sau în situația în care o persoană a fost atacată de urs în pădure respectiv habitatul ursului<sup>8</sup>. După caz, la solicitare, echipa RAT poate participa la monitorizarea zonei și identificarea ursului, precum și la analiza contextului în care a avut loc incidentul, punând la dispoziție echipamente și personal. Prezenta procedură și metodologie este utilă în contextul intruziunii repetate a unui exemplar de urs în spațiile locuite.

<sup>5</sup>Din motive fonetice a fost păstrată ca denumire forma RAT, ce provine din denumirea în engleză a Echipei de Evaluare a Riscului.

<sup>6</sup>Acțiunea a fost implementată cu scop demonstrativ și pentru a evalua modul în care o asemenea activitate ar putea deveni un instrument util în sistemul complex al măsurilor de reducere a conflictului urs-om.

<sup>7</sup>Prin extragere din populație se înțelege acțiunea de scoatere temporară prin relocare sau scoaterea permanentă prin eutanasiere sau împușcare a unui exemplar de urs din populația locală.

<sup>8</sup>Se presupune că în cele două situații, persoanele implicate sunt conștiente de faptul că activitatea desfășurată în habitatul ocupat de urs presupune și riscul apariției unui incident cu exemplare de urs.

## Evoluția și statutul actual al populației de urs brun în regiunea Carpaților României

Evoluția populației de urs brun în România a cunoscut de-a lungul timpului variații importante cantitative (efective evaluate). De asemenea, utilizarea habitatului de către populația de urs în zona Carpaților a cunoscut variații importante.

Distribuția ursului brun în regiunea Carpaților, a fost direct influențată de dezvoltarea zonelor rurale, de diversificare activităților și de lipsa unui cadru legal privind captura și uciderea. Astfel în perioada interbelică, habitatul ursului s-a redus datorită schimbărilor de folosință a terenurilor de la pădure spre terenuri agricole. De asemenea în această perioadă ursul alături de lup a fost considerat specie dăunătoare, uciderea lui fiind permisă indiferent de sezon, vârstă sau etapă a ciclului de viață.

În perioada imediat următoare celui de-al II-lea Război Mondial populația de urs din România a fost estimată la sub 1000 de indivizi. Începând cu anul 1953 până în anul 1969, datorită semnalelor existente privind posibilitatea pierderii populației de urs cu efecte imediate asupra economiei vânătorului din România, s-au stabilit perioade legale de vânătoare (1 martie-15 ianuarie). S-a interzis cu desăvârșire uciderea femelelor cu pui, sau uciderea la bârlog indivizilor. De asemenea, a început o campanie susținută de stopare a braconajului.

Din anul 1969, vânătoare ursului brun a devenit mai permisivă, iar efectele asupra populației de urs s-a făcut simțite în următorii 5 ani când populația a scăzut de la cca. 4700 exemplare la cca 3500. În anul 1976, s-a stabilit prin legislația privind economia vânătorului măsuri de management speciale. În legislația privind vânătoarea, s-a prevăzut pentru prima oară posibilitatea împușcării, prin obținerea de aprobări speciale, a urșilor „periculoși” și „habituai”.

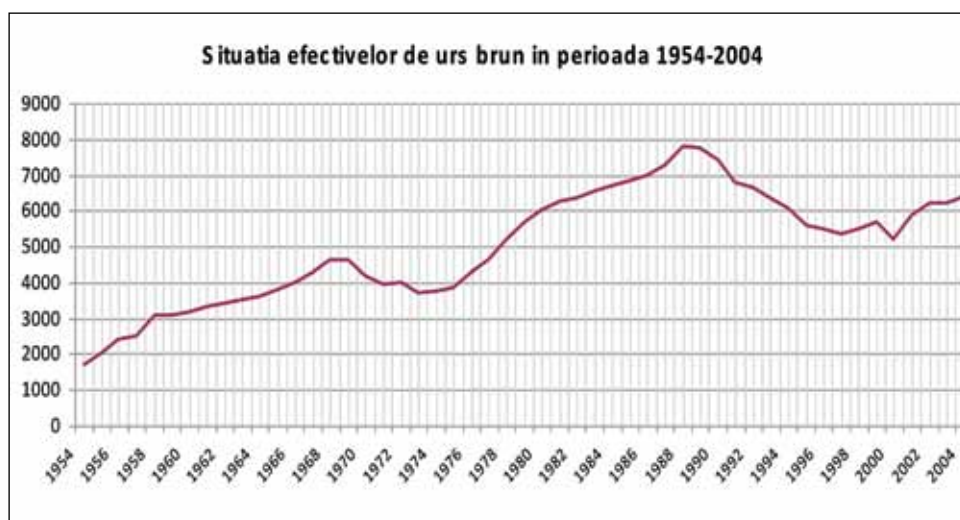


Figura 1. Graficul evoluției populației de urs conform evaluărilor realizate de gestionarii de fonduri cinegetice. (după Micu, I. 1998)

În cadrul măsurilor de management, au fost stabilite responsabilități instituționale ce prevedeau și administrarea de hrană suplimentară în puncte fixe de hrănire, puncte ce erau folosite și pentru activități de „recoltare” a urșilor, vizând îndeosebi exemplarele mature, dominante.

Urmărind graficul anterior, putem constata că fiecare modificare realizată prin legislație, orientată spre conservarea speciei, a fost urmată de creșteri constatate a populației<sup>9</sup>. Concomitent aria de răspândire a ursului brun a crescut, acoperind, în prezent, întreg spectrul de ecosisteme din zona de dealuri joase până în zona alpină.

Ultima schimbare a regimului de protecție a ursului brun a avut loc la începutul anilor 1990 (fig. 1). În acea perioadă populația de urs brun din România era estimată, conform raportărilor gestionarilor fondurilor cinegetice ca fiind de peste 7500 exemplare. În baza acestor evaluări, ursul brun a devenit specie de interes cinegetic, a cărui recoltare se realiza în baza unor cote ce ajungeau în anumite zone și la 15 % din efectivele declarate. În urma acestei presiuni s-a constatat o scădere constată și accelerată a numărului de indivizi, ajungând la cca. 5500.

Odată cu semnarea de către Guvernul României a Convenției de la Berna în anul 1996, ursul brun a devenit din nou specie protejată. Primele măsuri administrative au fost reducerea cotelor sub nivelul de 10 % din populația estimată, creșterea valorii trofeelor (devenind o vânătoare prohibitivă pentru majoritatea vânătorilor români). Odată stabilit regimul de protecție, presiunea exercitată de vânătoare a scăzut, în următorii 3 ani înregistrându-se o ușoară creștere a populației. Un alt salt important în ceea ce privește numărul de exemplare de urs a fost înregistrat în perioada 2005-2007, când populația de urs a crescut cu cca. 8% (fig. 2), în condițiile în care creșterea medie anuală a populației începând cu anul 1954 a fost de cca. 2%/an. Nu putem explica această creștere din perspectivă biologică sau ecologică ci doar din punct de vedere al intereselor cinegetice din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană<sup>10</sup>.

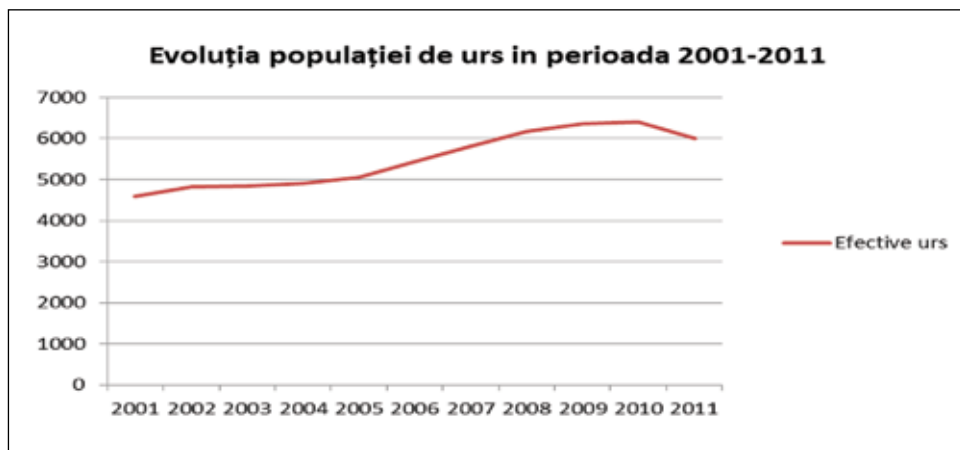


Figura 2. Sursa datelor: [www.mmediu.ro/vanatoare/fisele fondurilor de vânătoare din România](http://www.mmediu.ro/vanatoare/fisele_fondurilor_de_vanatoare_din_romania).

<sup>9</sup>Fiecare perioadă în care ursul a fost tratat ca specie de interes cinegetic a fost urmată de un declin semnificativ al populației.

<sup>10</sup>În perioada de preaderare la Uniunea Europeană se credea că integrarea României va presupune stoparea integrală a vânării speciilor de carnivore situație în care în anumite zone s-au declarat efective semnificativ mai mari față de anii anterior.

În prezent populația estimată, bazată pe datele brute ale vânătorilor, este de peste 6000 de exemplare, reprezentând cca. 35 % din populația estimată la nivelul Uniunii Europene. Conform literaturii de specialitate, din perioada 1960-1970, din România, habitatul ursului ocupă cca. 28.000 km<sup>2</sup> (Micu, 1998). Planul de management al populației de urs brun din România realizat în anul 2005, neaprobat prin vreun act legislativ, indică suprafața habitatului ursului în România ca ocupând peste 65.000 km<sup>2</sup>. Literatura de specialitate din Europa evaluează aria de distribuție a ursului în România ca ocupând cca. 38.500 km<sup>2</sup> (Zedrosser *et al.*, 2001).

Cert este că în anul 2009, ursul a fost semnalat în tot lanțul Carpatic atât în pădurile din zona montană cât și în cele din zona de dealuri și colinară, ceea ce reprezintă cca. 60.000 km<sup>2</sup> de pădure. Arealul ocupat de urs este ocupat de păduri de foioase, amestecuri de foioase cu rășinoase și păduri pure de rășinoase. În condițiile din România, s-au constatat în lungul timpului concentrări în perioada septembrie - octombrie, a exemplarelor de urs în zonele ocupate de păduri de foioase (*Quercus* sp. și *Fagus sylvatica*).

În urma rezultatelor din proiectul LIFEURSUS, din interpretarea GIS a datelor obținute din analiza statistică a informațiilor, reiese faptul că zona cu probabilitatea cea mai mare de apariție a conflictelor, în regiunea studiată, este reprezentată aproape integral de zona colinară și submontană (Pop, 2011). Ținându-se cont și de restul concluziilor, aceste areale sunt zonele în care tendința de habituale a urșilor trebuie monitorizată, iar aplicarea măsurilor preventive (indiferent de categoria acestora) trebuie implementate cu prioritate.

## Managementul actual al conflictelor

Deși conflictele par a fi identice, este recomandabil ca fiecare incident să fie tratat individual din perspectiva îmbunătățirii managementului preventiv (Pop, 2011). Ursul privit ca agresor în contextul mecanismelor de socializare a cadrul natural, ca proces ireversibil (Predoiu *et al.*, 2011), impune o abordare complexă a sursei conflictului. Factori precum degradarea habitatului, activitatea umană, exploatarea resurselor, inconștiența publicului nu mai pot fi excluși din strategia de reducere a conflictelor. Măsurile de reducere a conflictelor ar trebui să urmeze calea firească construită pe ierarhizarea intervențiilor după cum urmează:

*Faza 1: Managementul preventiv* – având cel mai important rol. În orice zonă predispusă la apariția pagubelor, managementul preventiv ar trebui să fie o prioritate, iar eforturile ar trebui coordonate în acest sens<sup>11</sup>. Implementarea metodelor moderne de protecție, eliminarea atractanților, respectarea unor reguli de gospodărire a șeptelului sunt măsuri ce definesc managementul preventiv.

*Faza 2: Managementul aversiv*<sup>12</sup> – necesar pentru a limita manifestarea comportamentului de habituale sau condiționare față de mâncare. Măsurile aversive trebuie

---

<sup>11</sup>Liderii comunităților și specialiștii din zone istoric predispuse la apariția conflictelor trebuie să decidă demararea unor programe pe termen lung pentru prevenirea conflictelor.

<sup>12</sup>Ca exemplu se pot inspira din programul Bear Smart derulat în SUA.

aversiune- s.f. repulsie față de cineva sau de ceva; antipatie profundă; ură. (Dicționarul Explicativ al Limbii Române).

implementate sub atenta supraveghere a specialiștilor, deoarece aplicate eronat pot avea efecte negative. Managementul aversiv, este indicat a fi implementat după apariția primelor incidente, necesitând o bună evaluare a contextului în care a avut loc prădarea.

*Faza 3: Managementul reactiv* – ultima redută în fața problemelor. Se pot diferenția două tipuri de acțiuni și anume relocarea indivizilor, acțiune care se realizează de către specialiști și doar în contextul în care se consideră că acțiunea are șanse de reușită, iar cea de a doua acțiune este extragerea definitivă din populație, respectivuciderea individului problemă. În cazul relocării, șansele de reușită cresc simțitor în contextul relocării într-un mediu bogat în resursă trofică, la distanțe mari față de localități și de preferință prin utilizarea metodei „soft release” (extrem de greu de aplicat deoarece necesită menținerea individului relocat într-un mediu în care poate fi controlat). În ceea ce priveșteuciderea indivizilor problemă în cadrul numărului maxim de intervenție aprobat de autorități și alți autori sugerează că în situația din România este, dacă nu prioritară, cel puțin recomandată această abordare (Micu *et al.*, 2010).

În teorie, ponderea principală este atribuită managementului preventiv în timp ce managementul reactiv are o pondere scăzută. În practică, în România, piramida este inversă, ponderea principală fiind a managementului reactiv (Pop, 2011).

Managementul conflictelor, ca aparte integrantă a managementului general al speciei este blocat la nivel instituțional și administrativ, datorită multiplelor responsabilități distribuite atât pe orizontală cât și pe verticală între diferite instituții și organizații (fig. 3), acționând în baza unor acte legislative diferite și urmărind, de asemenea, obiective diferite. Legislația este complicată, nu separă clar competențele instituțiilor publice și generează nivele diferite de influență (Predoiu *et al.*, 2011) și responsabilități.

În prezent, principalul mijloc de prevenție este împușcarea<sup>13</sup> în cadrul vânătorilor a unui număr stabilit de urși prin metode mai mult sau mai puțin selective, funcție de interesul financiar al gestionariilor fondurilor cinegetice.

Gestionarii deși pozează în entități ce nu pot face nimic preventiv în interesul comunității din cauza statutului de protecție al ursului (ce nu le permite cote mai mari) spun autorităților locale ca au mâiniile legate și tot ce pot face este sa ofere hrană animalelor, la locurile de hrănire tradiționale amenajate special. Hrănirea animalelor sălbatice însă este o practică interzisă în multe alte regiuni populate cu urși deoarece contribuie la habituarea exemplarelor. În multe situații chiar amplasarea lângă localități a hranei suplimentare este factorul de determină apariția conflictelor. În general gestionarii stau alături de autoritățile publice locale și așteaptă intervenții salvatoare din alte direcții, deși ambele entități se află la nivelul de implementare a activităților. Autoritățile publice locale, chiar dacă par a nu avea niciun rol ele sunt extrem de importante deoarece intravilanul localităților nu este inclus în fondurile cinegetice așa încât orice animal sălbatic din interiorul intravilanului devine problema autorității. Amenajarea locurilor de deșeuri, amenajarea teritoriului din perspectiva menținerii unor habitate viabile pentru specia urs, amenajarea locurilor de picnic sunt atribuții ale autorităților locale, iar toate aceste atribuții au legătură directă cu managementul preventiv al conflictelor.

---

<sup>13</sup>Stabilirea unui număr maxim de intervenție (cotă), pentru recoltarea în cadrul vânătorilor organizate, cu scopul declarat de a menține populația de urși sub control și de a asigura reducerea conflictelor, este considerat prin legislația în vigoare ca fiind o abordare preventivă.



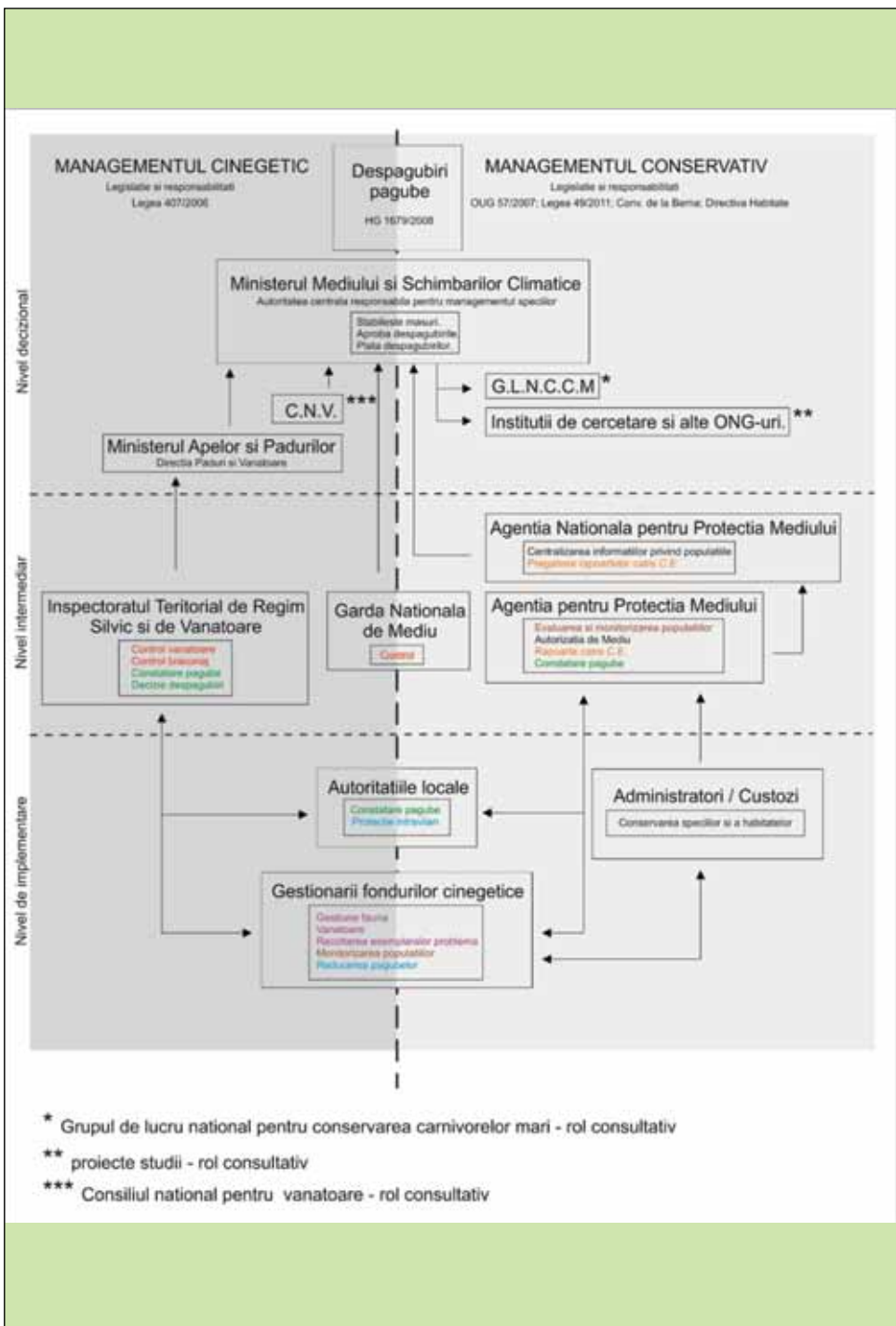


Figura 3. Schema privind legislația și atribuțiile instituțiilor și organizațiilor în managementul ursului și al conflictelor om-urs.

Inițiativa celor două entități prezentate anterior trebuie privite din prisma faptului că împlușcarea unui urs reprezintă doar o soluție temporară, pe termen lung nefiind de loc o soluție. Din datele analizate în cadrul proiectului LIFEURSUS vânarea urșilor în România prin metodele și abordarea actuală nu are niciun impact semnificativ asupra nivelului de apariție a pagubelor. Credem că vânatoarea poate și trebuie să fie o măsură de management în cazul populației de urs din România, însă pentru a devenii o unealtă utilă în prevenția pagubelor și managementul conflictelor credem că abordarea prezentă trebuie adaptată și amai ales asumată de factorii de decizie.

Chiar și dacă privim din perspectiva managementului reactiv, intenția de soluționare a unei probleme diferă de la o regiune alta. Astfel fluxul informațional în situații de urgență este diferit. În anumite zone primii informații sunt paznicii de vânatoare, în alte zone este serviciul, în alte zone sunt autoritățile locale. Si din această perspectivă se poate afirma că reacția este una neorganizată și fără efecte pe termen lung.

Ar fi de dorit ca managementul preventiv să fie aplicat la scară largă și să devină prioritar, iar existența unei echipe de evaluare a riscului, ce are un caracter reactiv, să nu reprezinte o măsură de management necesară. În realitate analizând relațiile dintre actorii implicați în managementul ursului și rezolvarea conflictelor, putem observa că atribuțiile privind pagubele (ca și element al tabloului conflictual dintre om și urs) sunt repartizate la instituții sau organizații aflate pe nivele diferite de decizie. Însa aceasta este o structură dezvoltată pentru a disipa responsabilitățile în cadrul fazei de management reactiv (respectiv după apariția conflictului).

În mod concret niciunul dintre actorii implicați nu are rolul de a propune și coordona implementarea unor măsuri preventive, intervențiile fiind doar la nivel declarativ. Din experiența echipei RAT din cadrul proiectului LIFEURSUS, proprietarii, fermierii sau localnicii din comunitățile ce se află la contact cu habitatul ursului au nevoie să fie protejați solicitând măsuri de prevenție. Principalul motiv invocat pentru lipsa măsurilor preventive este lipsa fondurilor, însă întrebarea firească ce rămâne este determinarea tuturor actorilor implicați de a aplica aceste măsuri.

Din perspectiva managementului conflictelor existența unei echipe de evaluare a riscului reprezintă, pe termen scurt, tot o măsură reactivă, însă pe termen lung, activitatea desfășurată la nivel local se poate transforma în susținerea, din punct de vedere tehnic, a tuturor actoriilor implicați în identificarea și implementarea unor măsuri preventive. Astfel echipa de evaluare a riscurilor ar avea posibilitatea să identifice și să propună proprietarilor, autorităților și altor organizații implementarea unor măsuri de prevenție eficiente și adapte specificului local.

Recomandăm realizarea unei analize la nivel național a zonelor și situațiilor de risc induse de prezența urșilor în localități și crearea, prin decizie a autorității naționale responsabile de managementul ursului, a unor echipe de evaluare a riscurilor la nivelul arealelor în care se înregistrează astfel de incidente. În acest context, beneficiarii proiectului LIFEURSUS și cofinanțatorul proiectului (Comisia Europeană) vor pune la dispoziția instituțiilor publice interesate documentația necesară și expertiza acumulată anterior.

## Aspecte de biologia ursului (preluat proiect LIFEURSUS)

Ursul brun (ursul brun eurasiatic, *Ursus arctos arctos* L.) aparține phylumul-ului Chordata, Subphylum Vertebrata, Clasa Mammalia (mamifere homeoterme cu corpul acoperit cu păr, care nasc pui vii pe care-i hrănesc cu lapte produs de glandele mamare), Infraclasa Eutheria (mamifere placentare la care embrionul se dezvoltă complet în interiorul uterului, datorită existenței placentei), Ordinul Fissipeda (mamifere carnivore cu dinți cu vârful ascuțite, care au canini foarte dezvoltate, remarcându-se și prezența carnasierelor), Suprafamilia Canoidea (fisipelele cu picioarele lungi, terminate cu gheare neretractile, cu osul penial prezent și dezvoltat), Familia Ursidae (carnivore mari, greoaie, cu mers plantigrad, gheare foarte puternice și coadă scurtă).

### Mărimea

Mărimea se apreciază în termeni de greutate, care este un parametru dificil de analizat datorită variațiilor individuale în înălțime, grosime a blănii, statura fizică, poziția observatorului și nivelul de stres al acestuia<sup>14</sup>. Înălțimea la umăr, la ursul matur, măsurată de la talpă la punctul cel mai înalt al umărului, este cuprinsă între 90-150 cm. Înălțimea în picioare, la greabăn, este de până la 250 cm (100-135 cm la femele și 150-200 cm la masculi). Lungimea urșilor este măsurată de la vârful nasului la vârful cozii, fiind apreciată ca fiind de 150-165 cm la femele și 170-200 cm la masculi (Mertens și Ionescu, 2000).

### Greutatea

Diferențele între greutatea indivizilor din același habitat sunt cauzate de starea de sănătate a individului, vârstă, sex, abilitatea de a localiza hrana și de a digera anumite alimente, abilitatea de a surmonta efectul antropizării habitatului. Pot apare și fluctuații sezoniere ale greutății individului, toamna (înainte de intrarea în bârlog) urșii au o greutate mult mai mare decât primăvara (ieșirea din bârlog). Greutatea medie a urșilor din România este de 100-200 kg la femele și 140-320 kg la masculi (Mertens și Ionescu, 2002).

### Coloritul

În România culoarea predominantă este brun deschis până la brun închis, puii putând avea un guler alb care dispare după primul an de viață.

Lungimea firului de păr variază în funcție de anotimp, cea mai mare fiind în perioada decembrie – aprilie/mai și cea mai mică în perioada iulie-septembrie. Lungimea părului de iarnă este de 8-9 cm pe spate și 10-12 cm pe greabăn, iar cea a părului de vară de 4-6 cm.

### Temperatura

Temperatura fiziologic normală a corpului este de 36,5 – 37,5 °C, variind în funcție de activitate și de individ. Temperatura corpului se estimează rectal la imobilizare, totuși

---

<sup>14</sup>Stabilirea cu precizie a greutății animalelor se face cu precizie doar în situația în care animalul este imobilizat. Aprecierea greutății doar prin observarea animalului conduce la erori semnificative generate de subiectivismul observatorului.

apar diferențe față de normal datorită stresului la care sunt supuși. În timpul somnului de iarnă temperatura poate scăde până la circa 32 °C.



Figura 4. Exemplar adult de urs. (foto: Berde Lajos)

### **Pulsul**

În mod normal pulsul ursului este de 98 bătăi pe minut atunci când stă sau merge lent și 40-45 de bătăi atunci când doarme. În timpul imobilizării, datorită administrării de tranchilizante pot apare complicații, în unele cazuri animalul putând intra în stop cardio-respirator.

### **Respirația**

Respirația este puternică și de obicei are o rată de 6-10 cicluri pe minut când stă, 40-80 de cicluri pe minut când este foarte cald și peste 100 cicluri/minut la eforturi extreme. Cantitatea de oxigen inspirată este redusă la jumătate în timpul hibernării.

### **Membrele**

Ursul este un animal plantigrad, labele având un rol important în locomoție (mers, alergat, cățărăt, înotat), vânătoare, hrănire, săpat, apărare etc. Ursul are o labă relativ plată, cu 5 degete. Ghearele sunt curbate, nonretractile, mai lungi la labele din spate și mai scurte la cele din față.

## Craniul

Craniul urșilor este masiv, lung, fruntea bombată, cu bot proeminent și mușchi faciali puternici (în special cei masticatori). În combinație cu dentiția, structura arată ca fiind una de animal carnivor cu unele modificări specifice omnivorelor.

## Dentiția

Ursul brun în mod normal nu mușcă prada pentru a o omorî, însă are dinți pentru a o străpunge și zdrobi, cu mușchi masivi, foarte puternici. Caracteristicile incisivilor, caninilor, premolarilor și molarilor diferă ușor în funcție de dietă și habitat.

## Văzul

Recent s-a demonstrat că văzul ursului este destul de eficient, fiind cu mult mai bun decât se știa. Ochii sunt mici, de nuanțe căprui, pupile rotunde, larg despărțiți și situați înaintea.

## Excrementele

Excrementele urșilor sunt vara de formă cilindrică, cu multă materie vegetală fibroasă și toamna de formă compactă. Rar excrementele de urs sunt păroase.



Figura 5. Excrement de urs. (foto: Berde Lajos)

## Auzul

Ursul are un auz excelent, în banda de ultrasunete 16-20 Mhz și probabil mai sus, fiind un ajutor important pentru localizarea prăzii din subteran (rozătoare). Urșii pot detecta o conversație între oameni de la circa 300 m și pot auzi declanșatorul aparatului foto de la circa 50 m.

## Mirosul

Mirosul este cel mai important simț al ursului. Mirosul este fundamental pentru apărare și atac, fiind și fereastra de comunicare cu lumea din jurul lui, mai mult decât ochii sau auzul. Se pare că ursul are mirosul cel mai dezvoltat dintre carnivore, servind la detectarea perechii, a prezenței omului, a altor urși, a puilor, a surselor de hrană. Ursul este capabil să detecteze urme ale prezenței umane la mai mult de 40 de ore de la trecere.

## Somnul de iarnă

Somnul de iarnă durează 3-6 luni. Bârlogul este săpat în sol (fig. 6) sau este amenajat în cavități naturale, sub stânci sau în unele situații chiar are formă de cuib construit pe sol. Unii urși pot rămâne activi tot timpul anului în condițiile în care găsesc hrană suficientă. Acest comportament este încurajat și prin momirea acestora la puncte de hrănire și observare.

## Vârsta

Urșii trăiesc circa 25 – 30 ani, fiind din acest punct de vedere animale de longevitate medie. Uzual vârsta se apreciază după numărul inelelor de creștere a cementului din **premolarul 1** (cementum annuli), dar această tehnică invazivă este greu de aplicat.

Vârsta urșilor poate fi clasificată pe clasele de vârsta ale urșilor (Micu 1999): **clasa 0** (pui), **clasa I** (2-5 ani sau juvenili), **clasa II** (5-10 ani sau foarte tineri), **clasa III** (10-15 ani sau tineri), **clasa IV** (15-20 de ani sau maturi) și **clasa V** (20 de ani și peste).

## Reproducerea

Ursul brun ajunge la maturitate sexuală la vârste ridicate, astfel că datele din literatură indică faptul că femelele dau naștere primilor pui 4-6 ani și au un număr mediu de 2,4 pui. După fertilizare, embrionul se dezvoltă până la stadiul de blastocist, apoi dezvoltarea este sistată până la sfârșitul lunii noiembrie, când are loc implantarea și începe dezvoltarea embrionului. Perioada efectivă de gestație este de 6-8 săptămâni, iar femela dă naștere la 1-4 pui.

Puii se nasc în bârlog în perioada somnului de iarnă, în lunile ianuarie-februarie. Nou născuții cântăresc în jur de 0,5 kg și cresc foarte repede, acumulând până la 70 g/zi datorită laptelui nutritiv al ursoaicei. Puii părăsesc bârlogul în aprilie-mai, și rămân singuri în al doilea an de viață. Ursoaica reia ciclul reproductiv după ce puii devin independenți, după circa 2 ani.

## Dieta

Dieta urșilor este de tip omnivor, fiind reflectată de dentiție. Ursul brun are canini puternici, folosiți pentru apărare, omorârea prăzii, dar și dezmembrarea carcaselor.



Figura 6. Urs în bârlog la sfârșitul somnului de iarnă și începerea sezonului activ. (foto: LIFEURSUS)

Premolarii mici și postacarnasierii prezintă zone mari de contact și sunt asociați cu o dietă constând în principal din hrană vegetală și nevertebrate. Ierburile și mugurii sunt consumate cu precădere primăvara sau la începutul verii. Vara și la începutul toamnei consumă ciuperci și fructe (zmeură, mure, afine, mere, prune și pere). Toamna târziu, dar și iarna, urșii consumă ghindă și jir. Insectele, în special Hymenopterele (furnici, albine, viespi) pot constitui sezonier o sursă de hrană importantă, în special datorită proteinelor pe care le conțin.

Datorită gradului ridicat de asimilare și valorii nutritive ridicate, ursul preferă carnea obținută prin prădare, din carcase, animale sălbatice sau de la punctele de hrănire.

## Aspecte de etologia ursului brun

Pentru a asigura o evaluare corectă a unui conflict om – urs, analistul, trebuie să fie un bun cunoscător al etologiei<sup>15</sup> ursului. În aceste sens esențiale pentru analiza unui conflict sunt:

- Comportamentul<sup>16</sup> de hrănire;
- Comportamentul de apărare;
- Comportamentul agresiv.

<sup>15</sup>Dicționarul Enciclopedic (1993-2009): **etologie** (< fr. {i}; {s} gr. *ethos* „obicei” + *logos* „studiu”) s. f. Știință care studiază comportamentul speciilor animale din punctul de vedere al dinamicii lor biologice, urmărind interacțiunile dintre indivizi în cadrul aceleiași specii sau populații. După 1970, D. Morris, D. S. Lehrman și a. au introdus în analiza comportamentului componenta genetică, experiența proprie a individului în ontogenie, relațiile om-animal în mediul de viață.

<sup>16</sup>„Comportamentul animal reprezintă un flux continuu, dar nu omogen de evenimente, fenomene și stări ce se succed în spațiu și timp, într-o anumită ordine, îmbrăcând forma unei structuri.” (Mihail Cociu. Etologie. Comportamentul animal)

Comportamentul de hrănire este un comportament de bază fiind subordonat comportamentului pentru sine (Micu, 1998). Pentru urs, spre deosebire de alte specii, hrănirea în perioada de toamnă, este esențială pentru supraviețuire, datorită perioadei de iarnă în care resursa trofică este limitată, perioadă în care în somnul de iarnă, individul este obligat să consume rezerva de energie acumulată sub formă de grăsime în perioada de vară-toamnă. Etapa apetitivă<sup>17</sup> a comportamentului de hrănire este declanșată de senzația de foame ce reprezintă un stimul endogen (Micu, 1998). Odată identificată sursa de hrană, stimulului endogen i se alătură și stimulul exogen reprezentat de prezența hranei. În asemenea situații comportamentul de hrănire este dominant.

În manifestarea comportamentului de hrănire intervine și comportamentul de explorare, ce se manifestă prin analiza tuturor informațiilor primite în vederea identificării unor surse de hrană. Probabil motivul principal pentru care ursul este atras spre comunități este concentrarea de resurse de hrană ce pot fi găsite aici (Davis, Wellwood & Ciarnello, 2002), context în care analiza unui conflict trebuie să plece de la identificarea atractantului. Totodată trebuie precizat că ursul are o capacitate extraordinară de a învăța și o excelentă memorie pe termen lung, memorând locațiile cu resurse de hrană (Dolson 2007), acestea fiind elemente importante în analiza unui conflict și în alegerea măsurilor de prevenție.

Modelul comportamental de hrănire, se asociază în mod obligatoriu cu modelul comportamental de autoapărare (Micu, 1998), în funcție de context unul dintre comportamente devine prioritar.

În timpul hrănirii, ursul își va intrerupe activitatea la orice stimul extern, moment în care analizează mediul înconjurător pentru a identifica sursa potențială de pericol. În cazul în care pericolul identificat este unul real, comportamentul de autoapărare devine dominat, iar comportamentul de hrănire trece în plan secund.

În cazul ursului, autoapărarea se poate manifesta în două sensuri și anume autoapărarea prin fugă sau autoapărarea prin agresiune (Micu, 1998). În general, comportamentul de apărare se manifestă prin retragerea din zona de conflict, deoarece aceasta presupune un consum redus de energie, fiind totodată preferată unui conflict ce poate presupune și rănirea individului, caz în care șansele de supraviețuire sunt reduse. Cu toate acestea fuga nu exclude și apariția agresivității (ex. în cazul în care individul este încolțit), iar agresivitatea nu exclude fuga (ex. în contextul în care individul simte că conflictul nu se termină). În ceea ce privește cele două sensuri în care comportamentul de autoapărare se poate manifesta, un rol esențial îl joacă sexul, vârsta, dimensiunea, condiția fizică și temperamentul fiecărui individ (Dolson, 2007), având o strânsă legătura cu factorul dominantă, existent în cadrul populațiilor de urși.

În situații conflictuale, ideal este ca ursul să nu se simtă încolțit, să aibă la dispoziție „ieșirea de siguranță”. Nu recomandăm adoptarea unui comportament agresiv din partea omului, deoarece o astfel de reacție, poate declanșa în cazul ursului, modificarea comportamentului de autoapărare într-un sens nedorit, prin escaladarea comportamentului agresiv.

---

<sup>17</sup>„Faza de căutare, care nu se termină decât atunci când animalul ajunge în prezența obiectului sau a situației stimulatorii specifice care prin intermediul unui mecanism declanșator (...) conduce la satisfacerea și deci anularea motivației activate a fost denumită de W. Graig (1918) comportament apetitiv.” (Mihail Cociu. Etologie. Comportamentul animal)



În cazul ursului, agresivitatea poate fi una intențională - amenințarea (cel mai frecvent întâlnită) și una executivă (Micu, 1998). În prima situație amenințarea se manifestă prin adoptarea unei atitudini ce țintește intimidarea și îndepărtarea adversarului (Micu, 1998). Mesajele transmise de urs în asemenea situații trebuie interpretate corect de către om, deoarece greșelile de interpretare pot conduce la intensificarea atitudinii agresive și în final la executarea de către urs a unui atac decisiv. Trebuie ținut cont că, cu cât ursul este mai departe de centrul home-range-ului<sup>18</sup>, în zone nefamiliare, cu atât se simte mai inconfortabil și este mai puțin probabil să se manifeste agresiv (Dolson, 2007).

În activitatea de evaluare a riscurilor se va pleca de la premisa că odată ce ursul a identificat zonele locuite de om ca sursă facilă de hrană, comportamentul acestuia se poate altera rapid, motiv pentru care trebuie identificat, pe cât posibil, istoricul și comportamentul unui anumit individ, iar soluția trebuie stabilită în timp util. Lipsa unei reacții rapide de îndepărtare a elementelor care favorizează accesul ursului la resursele de hrană duce la propagarea conflictului, creșterea numărului de indivizi condiționați și apariția unei situații de risc major.

Este esențial ca persoanele implicate în activitatea de evaluare a riscurilor să fie buni cunoscători ai comportamentului ursului brun, deoarece în funcție de expertiza lor, rezultatele activităților pot fi favorabile sau nefavorabile obiectivelor propuse. De asemenea, este vital ca în procesul de selecție a măsurilor optime de rezolvare a situației, persoanele din cadrul echipei de evaluare a riscului să poată avea acces la informațiile deținute de gestionarii fondurilor de management cinegetic și de către autoritățile publice locale ale localităților în cauză.

Conflictele om – urs, nu pot fi diferențiate pe categorii de oameni sau urși. Există însă anumite categorii profesionale de oameni mult mai expuși la riscurile induse de prezenta ursilor. Astfel, Nicolae Serban Pârâu identifica 6 categorii profesionale expuse riscului de a intra în conflicte cu urșii: crescătorii de animale (39,8%), locuitorii din mediul rural fără ocupație permanentă (14,9%), silvicultorii (13,4%), vânătorii (7,3%), gonaci (6,7%), culegătorii de fructe, ciuperci, lemne (6,1%) (Pârâu, 2006).

Pe de altă parte, orice urs poate fi implicat de-a lungul vieții lui într-un conflict. Această afirmație nu concluzionează că orice urs este un pericol, ci că utilizarea aceluiași zone de către oameni și urși crează conjunctura unor conflicte. Din punct de vedere al modelului comportamental anormal, în raport cu stimulii generați de factorii antropogeni, deosebim două categorii de urși, caracterizați de elemente evident atipice ale comportamentului considerat natural, și anume „urși habitați” și „urși condiționați de mâncare”. Ambele modele comportamentale, sunt definite ca „urși problemă”, conform limbajului comun, prin care se stabilește din start că nu există o problemă, ci un animal problemă.

Pentru a putea afirma că un anumit exemplar se încadrează în modelul comportamental al urșilor habitați sau al urșilor condiționați de mâncare, comportamentul lor trebuie analizat și interpretat individual.

---

<sup>18</sup>Termenul nu are corespondent în limba română. Cea mai comună definiție a home range-ului este cea formulată de Burt W.H. în anul 1943: „Acea zonă traversată de individ în activitățile normale de colectare a hranei, împerechere sau îngrijirea puilor. Locațiile ocazionale, cu caracter exploratoriu, în afara acestei zone, nu ar trebui considerate ca aparținând home range-ului”.

Pentru a defini termenii de habiturare<sup>19</sup> și condiționare față de mâncare<sup>20</sup> plecăm de la conceptul de toleranță. Toleranța poate fi definită ca nivelul de bază de la care un animal este dispus să coexiste cu oamenii sau cu dezvoltările antropice, înainte de a se obișnui cu acestea datorită procesului de învățare (Herrero *et. al.*, 2005, Smith *et al.* 2005). Concret, toleranța se referă la nivelul de acceptanță față de om, cu care un individ de urs se naște (Dolson, 2007).

Un **urs habituat** este un urs care în urma contactelor repetate cu omul, fără a avea experiențe negative, poate învăța să accepte prezența omului. În acest caz nivelul de toleranță fiind depășit este foarte probabil ca ursul să nu se mai retragă la prezența omului (fig. 7). Nu este obligatoriu ca ursul să își piardă frica față de oameni, ci foarte probabil s-a obișnuit cu atitudinea umană, cu poziția corpului uman, învățând astfel să anticipeze reacția umană (Dolson, 2007). În general, un urs habituat nu se va feri de prezența omului, va urmări aparent indiferent activitatea umană de la o distanță relativ sigură pentru integritatea sa, însă în realitate va supraveghea permanent și discret activitatea umană. La urșii habituați nivelul de încredere față de prezența oamenilor este mai ridicat decât nivelul normal. Habituația este primul nivel de alterare a comportamentului natural al unui urs, însă modelul comportamental poate fi uneori reabilitat, prin aplicarea de tehnici aversive, implementarea unor măsuri preventive și repelente<sup>21</sup>. Experimentarea unor șocuri neplăcute generate de contactul cu omul sau elementele antropogene, pot influența uneori în sensul dorit comportamentul unui urs habituat.

Un exemplu negativ de promovare indirectă a habituației este modul actual de utilizare a observatoarelor/punctelor de hrănire suplimentară a urșilor. Tendința actuală este de a folosi aceste locații cu scopul declarat de a ține urșii la distanță față de localități, fiind locații în care hrana naturală este suplimentată cu hrană de proveniență umană (porumb, concentrate pe bază de proteine de pește, ciocolată etc.).

Principiul, deși pleacă de la intenția de a reduce conflictele, este unul eronat, prin însăși modul în care este implementat. Hrana de origine umană oferită suplimentar este factorul care facilitează atât prezența urșilor în locații accesibile oamenilor, considerate sigure pentru împușcarea selectivă a unor exemplare mari, dar și stimularea alterării comportamentului animalelor.

În România postbelică, dar și mai intens în cea postcomunistă, împușcarea urșilor din observatoare a fost metoda practică de vânători pentru recoltarea unor exemplare mari de urși. Metoda a presupus amenajarea unor locuri de hrănire<sup>22</sup> cu construcții închise, în zone ușor accesibile auto toamna și primavara, în condiții cu strat de zăpadă. În timpul sezoanelor de vânătoare aceste observatoare au fost alimentate

---

<sup>19</sup>Vezi nota subsol pagina 4.

<sup>20</sup>„Un urs habituat care mănâncă hrană de origine umană și deșeuri menajere, se comportă diferit comparativ cu un urs care este doar habituat. Un asemenea urs și-a format o asocieră simplă: după oameni urmează mâncarea. Mă refer la acest urs cu această așteptare ca fiind condiționat de mâncare.” (Stephen Herrero - Bear Attacks. Their causes and avoidance. Revised edition.)

<sup>21</sup>Dicționar de Neologisme (2000): **repelent** I. *adj.* 1. care respinge. 2. (fig.) antipatic, respingător. II. s. n. substanță care prin calitățile sale organoleptice (gust, miros) îndepărtează rozătoarele, insectele etc. (< it. *repellente*, (II) germ. *Repellent*)

<sup>22</sup>Locurile de hrănire sau nădăire, erau amenajate cu spânzurători în cazul în care se aduceau animale vii ce se omorau la fața locului, cu cuști din fier închise în care se introduceau bucăți de carcase de diverse animale, iar ursul era obligat să smulgă bucata cu bucată carnea și oasele prin orificiile lăsate libere. De asemenea, cel mai frecvent se amplasau troci în care se puneau porumb, concentrate sau alte produse. Parte din această infrastructură este folosită și în prezent.

cu cantități mari de hrană (cadavre de cai și vaci (fig. 8), resturi de la procesul de abatorizare, cereale, furaje concentrate granulate, fructe și adesea chiar deșeuri sau dulciuri expirate). Construcțiile denumite generic observatoare, s-au construit pe piloni de lemn sau beton fiind dotate cu spații de odihnă, (uneori chiar și toalete) și magazii pentru hrana urșilor. Aceste observatoare au fost inițial realizate în județul Harghita de unde au și primit denumirea tehnică de OTH (Observator Tip Harghita).



Figura 7. Toleranța crescută față de prezența umană. (foto: Mihai Pop)



Figura 8. Atragerea urșilor la observatoare s-a realizat adesea prin montarea unor cuști cu gratii metalice în care sunt introduse cadavre de vaci sau cai. (foto Silviu Chiriac)

Utilizarea acestora pe o perioadă lungă de timp (începând cu anii 1970 și până în prezent) a favorizat, memorarea de către urși a locațiilor, dar și o habituaire puternică a indivizilor, prin creșterea acceptanței prezenței omului și asocierea directă a prezenței acestuia cu existența unei resurse de hrană suplimentară. Acest fapt a fost practic primul pas greșit, realizat în managementul ursului brun în România, ce a dus la creșterea unei populații de urs semisălbatică, cu indivizi parțial habituați sau în curs de habituaire. La aceste observatoare urșii au posibilitatea de a asimila sursa de hrană cu prezența umană, prin prisma faptului că mâncarea este însoțită de mirosuri umane. Nu în puține cazuri, personalul de vânatoare (cel care alimentează observatoarele) este însoțit de alte persoane, acestea făcând zgomote, sau având un comportament neadecvat. În aproape toate situațiile urșii ce se hrănesc la observatoare sunt conștienți de prezența omului. În multe situații oamenii părăsesc observatoarele în prezența urșilor sau urși sunt prezenți la observator așteptând ca paznicul de vânatoare să vină să pună mâncare.

Prezența oamenilor seară de seară în zona în care a fost pusă hrana, cu scopul de a „face observații utile managementului speciei” duce la obișnuirea urșilor cu apropierea de oameni și la creșterea toleranței ursului față de oameni.

În continuarea fenomenului s-a ajuns la apariția și intensificarea cazurilor conflictuale generate de prezența urșilor în zone locuite de om. La momentul actual zonele cu cele mai multe conflicte om-urs sunt zonele în care vânătoria ursului este un obiectiv major al gestionarilor fondurilor cinegetice, în care hrănirea se face intensiv de ani de zile în aceleași locații<sup>23</sup>. În aceste zone cotele alocate sunt semnificativ mai mari decât în alte zone, au un procent ridicat de reușită la vânatoare, asigură hrană pe o perioadă de cca. 6-7 luni pe an, însă sunt, în același timp, zonele cu cele mai multe pagube raportate.

O abordare corectă, a suplimentării hranei pentru evitarea accesului urșilor în zone locuite ar consta în asigurarea unor cantități de hrană naturală (fructe sau cereale) în spații alese aleatoriu și îndepărtate de așezările umane. Această practică trebuie limitată însă numai la perioadele în care în mod excepțional nu a existat hrană naturală în habitatele specifice.

Un alt exemplu negativ ce conduce nu doar la habituaire, dar și la condiționarea față de mâncare, sunt zonele turistice în care proprietarii de pensiuni oferă hrană urșilor pentru a-i atrage aproape de turiști. Această practică complet eronată, contribuie la alterarea definitivă a comportamentului normal al ursului și direct la creșterea riscurilor la care sunt expuși turiștii.

Din punctul nostru de vedere, orice formă de hrănire directă a urșilor de către om este o practică greșită, cu efecte negative pe termen lung pentru populația de urs.

Etapa următoare în alterarea comportamentului normal este **condiționarea față de mâncare**. Un urs condiționat de mâncare (food-conditioned) este un urs care prin învățare asociativă, a identificat sursele de hrană antropică (deșeuri menajere,

<sup>23</sup>Zonele la care facem referire sunt situate în județele: Covasna, Harghita, Brașov, Mureș, Argeș.

animale domestice etc.) ca fiind facil de utilizat, necesitând eforturi reduse pentru a o obține. „Urșii gunoieri” sunt exemplu tipic la ursului condiționat față de mâncare. În general, urșii juvenili, femelele cu pui au o predispoziție ridicată de a se hrăni în zone locuite, datorită faptului că în multe situații accesul lor la hrana naturală este limitată de prezența urșilor masculi dominanți.

Modelul comportamental al urșilor condiționați față de mâncare reprezintă un model comportamental ce ridică riscuri mari pentru siguranța oamenilor, deoarece exemplarele condiționate au tendința de a trece peste orice barieră antropică, de a se apropia cât mai mult de locuințe sau anexele gospodărești.



Figura 9. Exemplare de urs cu comportament individual alterat, la un observator din zona de curbură a Carpaților Orientali. (foto: Colin Ioratti)

Acești urși au un comportament diferit de urșii habituați, riscurile fiind mai ridicate deoarece distanța om urs devine din ce în ce mai redusă. De asemenea în asemenea situații ursul își va apăra hrana în contextul în care va considera că omul intenționează să îl deposedeze de ea.

Spre exemplu, o ursoaică din zona localității Balványos a fost observată timp de doi ani hrănindu-se la tomberoanele din localitate. În al treilea an, însoțită de un pui de urs a intrat pentru prima dată într-o gospodărie, în prezența oamenilor. În următoarele șase săptămâni, ursoaica a mai intrat în încă 4 gospodării în două dintre ele intrând chiar în bucătărie. Acest comportament a fost generat de reducerea cantității de deșeuri din zonă, ursoaica fiind nevoită să caute hrană și în alte locații.



Figura 10. Femelă cu pui la tomberoane în Tușnad Băi. (foto: Berde Lajos)

Urmare a acestui comportament anormal, ursoaica a fost împușcată, iar puiul preluat de către centrul de Reabilitare a puiilor de urs orfani sau abandonati din Bălan, județul Harghita.

Un alt exemplu de condiționare față de mâncare ce a contribuit la alterarea modelului comportamental normal a fost observat în localitatea Băile Tușnad, unde la același tomberon au fost observate simultan două femele cu pui de câteva luni (una cu trei și una cu patru pui). În condiții naturale normale, asemenea grad de acceptanță ar fi fost extrem de rar (doar în condițiile unor resurse trofice ridicate). În contextul existenței deșeurilor în imediata vecinătate a pădurii, dar și a locuințelor, una dintre ursoaice și-a abandonat puii în pădure, la cca. 100 de metri față de tomberoane venind să mănânce singură. Ca reacție cealaltă ursoaică și-a urcat puii în primul arbore disponibil rămânând să îi păzească. La fața locului erau prezente cca. 20 de persoane la o distanță de cca 30 de metri față de ursoaice, acestea nepărând alarmate de prezența oamenilor. Problema în aceste situații o reprezintă faptul că cei șapte pui vor învăța acest comportament de la femelă, devenind direct urși condiționați de mâncare, cu un comportament alterat. Fenomenul nu este unul nou în Băile Tușnad<sup>24</sup>, până la închiderea rampei de deșeuri orașenești, aceasta era utilizată frecvent și simultan de femele cu pui, de urși tineri și chiar masculi adulți.

<sup>24</sup>Din discuțiile cu localnicii fenomenul a început să apară spre sfârșitul anilor 1970, când pentru distracția turiștilor se puneau hrană la marginea localității pentru a atrage urși. Uneori se folosea rampa de gunoi a localității pentru a duce turiști să facă fotografii. În aceeași perioadă, în SUA se începea acțiunea de închidere a acestor puncte în care turiștii stăteau la câțiva metri de urșii negri sau chiar de urși grizzly.

Rezolvarea problemei presupune în aceste două cazuri eliminarea totală a deșeurilor din zonă, aplicarea de măsuri aversive, preluarea puilor de la femele și după caz reabilitarea lor, educarea localnicilor și turiștilor în ceea ce privește comportamentul normal față de animalele sălbatice.

Cele două modele comportamentale descrise mai sus sunt comportamente anormale, ce presupun apariția unor riscuri pentru siguranța omului. Indirect aceste exemplare de urs contribuie la degradarea imaginii ursului brun de la un animal puternic și respectat al pădurilor României la un animal cvasi domesticit, ușor de momit și foarte prietenos cu oamenii. Adevărul iese însă la iveală de fiecare dată când o persoană este rănită grav sau chiar ucisă de către un urs.

O categorie aparte de conflicte sunt generate de **urșii specializați** fără a fi neapărat condiționați de mâncare, în sensul prezentat anterior. Denumirea de „*urs specializat*”, nu este o terminologie tehnică utilizată la scară largă. În accepțiunea prezentei lucrări am ales utilizarea acestui termen pentru a facilita discuțiile ridicate de urșii ce prezintă un comportament de hrănire atipic (nu neapărat anormal), prin utilizarea repetată unor surse alternative de hrană ce este procurată în afara cadrului natural. În această categorie intră urșii ce își selectează hrana antropogenă pe baza unor criterii ce nu pot fi elucidate din prisma informațiilor obținute la locația conflictului (de ex. mănâncă doar găini deși are la dispoziție și alte resurse). Specializarea poate fi întâlnită și în contextul în care un exemplar de urs nu se hrănește la gunoi. Astfel au fost observate situații în care un exemplar de urs, prezenta un comportament selectiv în ceea ce privește procurarea de hrană în mediile puternic antropizate<sup>25</sup>.

Selecția viza atât prădarea, respectiv atacarea doar a unor specii de animale, cât și condițiile în care a avut loc incidentul. Am putut observa în perioada 2008 – 2010, la unele exemplare de urs manifestarea acestei selecții. În majoritatea cazurilor incidentele au avut loc în medii considerate sigure pentru animalele domestice (grajd, țarcuri etc.). Prădările în aceste situații nu pot fi considerate ca accidentale sau ocazionale, ci sunt acțiuni orientate clar spre procurarea de hrană în condițiile în care nenumărate obstacole stau între pradă și prădător. De asemenea, am putut observa că prădarea de către urși specializați are loc în intervale relativ scurte de ordinul a câtorva zile, în general pe zone restrânse. Apariția unor exemplare de urs specializate este cauzată de lipsa măsurilor eficiente de protecție, gestiunea greșită a turmelor și a terenurilor în vecinătatea zonelor locuite. Din interviuarea persoanelor implicate în incidente, am constatat că nivelul de toleranță al ursului față de prezența omului nu este ridicat, din prisma faptului că majoritatea persoanelor nu au reușit să vadă exemplarul implicat. În acele situații, comportamentul ursului, raportat la stimulul reprezentat de prezența unei persoane, poate fi considerat ca fiind normal prin retragerea imediată indiferent dacă hrana a fost procurată sau nu. Prezența urșilor specializați reprezintă însă o altă problemă ce ține de managementul direct al speciei urs și de managementul fermelor.

---

<sup>25</sup>În zona Întorsura Buzăului în perioada 2008-2009, un exemplar de urs neidentificat timp de doi ani a omorât selectiv doar porci în grajdurile locuințelor aflate la marginea localităților. Ursul intra întotdeauna noaptea în grajduri prin geamul de evacuare a deșeurilor de grajd, ataca cu predilecție scoafe (în unele cazuri trecea pe lângă porci), revenea în câteva zile la alte gospodării. La apariția unei persoane, ursul nu a manifestat un comportament agresiv decisiv în a ataca omul, după avertismente lansate către oameni, ursul retragându-se. Se presupune că animalul a fost ucis în zona Zagon după atacul unei gospodării.

Din punctul de vedere al managementului conflictelor putem afirma că exemplarele specializate ar trebui scoase din populație, deoarece nivelul de reușită al prădării se apropie semnificativ de 100%. Aceste exemplare de urs sunt cele care contribuie semnificativ la degradarea imaginii ursului brun și la crearea de tensiuni în rândul comunităților locale. Și în cazul urșilor specializați se poate aplica aceeași procedură de evaluarea a riscurilor ca în cazul tuturor indivizilor habituați și/sau condiționați de hrana antropogenă.

Deși, la prima vedere, există premiza apariției unui caz de risc major este posibil totuși ca individul respectiv să fie „reeducabil” în contextul aplicării corecte a măsurilor alternative care vizează limitarea accesului în zonele de hrănire sau aplicarea unor măsuri de capturare și relocare în zone îndepărtate de așezări umane. Indiferent de decizia luată în cazul urșilor specializați, este obligatoriu ca aceștia să fie identificați cu precizie, deoarece orice acțiune îndreptată asupra altui individ, va avea rezultate nule din perspectiva rezolvării conflictului.

Este necesar să înțelegem comportamentul, biologia și ecologia ursului și să acționăm în consecință pentru a limita cauzele și efectele modificării comportamentului, chiar dacă pentru aceasta trebuie să acționăm și asupra comportamentului uman.

## Factori favorizanți ai apariției și dezvoltării conflictelor

Ursul este un animal cu o capacitate extraordinară de memorare și adaptare la situații noi. Referitor la urs și apariția conflictelor nu putem aborda problema referindu-ne individual la unul sau mai mulți factori ce au favorizat producerea unei pagube sau generarea și dezvoltarea unui conflict. Abordarea pleacă în principal de la alimentația omnivoră a ursului precum și de la necesitatea obținerii unei cantități suficiente de hrană pentru a supraviețui somnului de iarnă. În cazul ursului discutăm despre un complex de factori ce favorizează apariția și dezvoltarea conflictelor.

Astfel factorii pot fi separați în două mari categorii și anume factori de origine naturală (biologici și ecologici, legați direct sau indirect de hrană) și factori de origine antropică.

În prima categorie principalii factori sunt hyperphagia<sup>26</sup> (hrănirea intensivă), structura populației locale, hrană naturală insuficientă, comportamentul de explorare. Dintre factorii de origine antropică cei mai importanți sunt fragmentarea și degradarea habitatului (inclusiv deranjul în habitatul natural), utilizarea haotică a habitatelor, lipsa măsurilor preventive.

**Hyperphagia** sau hrănirea intensivă tipică ursului brun începând cu sfârșitul verii continuând pe toată perioada de toamnă, are ca scop creșterea în greutate a individului, prin acumularea de substanțe nutritive în țesutul adipos, în vederea asigurării resurselor energetice pentru somnul de iarnă. În această perioadă durata de hrănire a ursului

---

<sup>26</sup>Termenul de hyperphagia este preluat din literatura de limba engleză. Termenul din limba română este polifagie. Datorită și altor definiții ale cuvântului polifagie (mod de nutriție a organismelor polifage), pentru a nu genera confuzie, am preferat utilizarea termenului din limba engleză.



poate ajunge și la 20 ore pe zi (în condițiile cu hrană abundentă), acesta îngurgitând zilnic între 15.000 și 20.000 calorii (Dolson, 2007). În perioada de hrănire intensivă, principalul obiectiv al ursului este de a asimila cât mai multă hrană în condițiile unui consum redus de energie. În condițiile în care hrana naturală se găsește în cantități reduse sau împrăștiat pe suprafețe întinse, condiții în care consumul de energie este ridicat, probabilitatea apariției unor conflicte este mai ridicată, deoarece gospodăriile devin surse facile de hrană extrem de bogată în proteine.

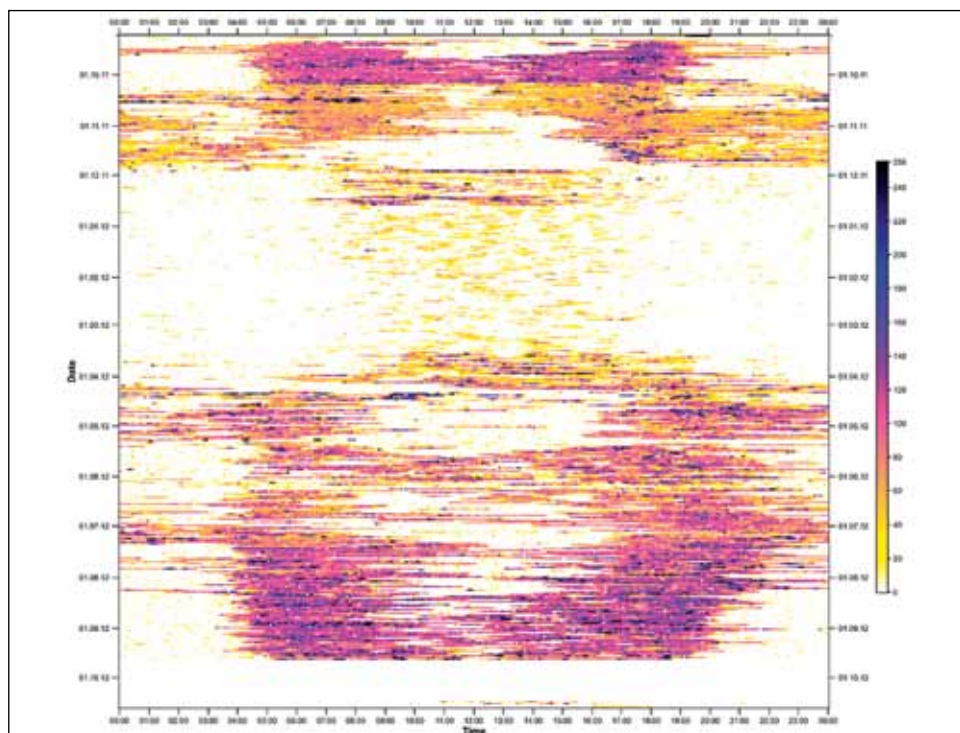


Figura 11. Actograma<sup>27</sup> obținută de la un exemplar de urs monitorizat cu colar în cadrul proiectului LIFEURSUS.

Ca factor, hyperphagia poate fi un element comportamental ce favorizează apariția conflictelor însă el devine favorizant îndeosebi sub influența altor factori externi precum lipsa hranei naturale.

Hyperphagia nu este însă un factor natural determinant ce contribuie la escaladarea conflictelor ci mai degrabă un factor stimulator, în condițiile dezvoltării unui anumit complex de factori naturali și antropici ce se manifestă simultan.

**Hrana naturală insuficientă** este unul dintre factorii naturali, care în perioada de hrănire intensivă influențează categoric comportamentul ursului, caz în care lipsa

<sup>27</sup>Actograma este reprezentarea grafică a intensității activității unui animal. În cazul prezentat se poate observa că începând cu luna august activitatea zilnică se intensifică, iar perioada activă se mărește semnificativ (zona de jos și sus a graficului). Intensificarea se manifestă până la începutul lunii decembrie când intensitatea activității scade semnificativ și se inversează între zi și noapte.

hranei devine un factor favorizant determinant. În unele situații în care resursele de hrană naturală sunt suficiente, fiind prezente și în timpul iernii (ex. fructificație abundentă de jir și ghindă), durata somnului de iarnă este mai scurtă. Astfel în zonele de deal în care stratul de zăpadă a fost redus, s-a constatat o activitate diurnă atipică (zona Vârghiș - Cormoș, județul Covasna, în anul 2008), pentru perioada de iarnă, fiind observate chiar și urme de femelă cu pui. În general, mișcările zilnice ale indivizilor în perioada de toamnă devin din ce în ce mai ample, datorită deplasărilor spre zone bogate în resurse trofice. În lipsa resurselor trofice suficiente pentru a intra în somnul de iarnă, apare un stres nutrițional, context în care, resursele de hrană antropică devin importante pentru urs, caz în care își va asuma riscurile legate de apropierea de spațiile locuite de oameni, pragul de toleranță fiind în asemenea cazuri depășit voluntar.

**Structura populației locale**, poate deveni factor favorizant în apariția conflictelor. În situația în care apar concentrări sezoniere în zonele cu resursă trofică cunoscute de urși ca zone tradiționale de hrănire, structura populației locale de urși poate influența apariția unor conflicte. Așa cum am mai precizat în capitolul anterior habituarea și condiționarea de mâncare sunt fenomene ce implică în majoritatea situațiilor urșii tineri sau femelele cu pui și mai rar masculii adulți. În cazul în care structura unei populații locale este dominată de masculii adulți sau de femelele cu pui mature, în putere, exemplarele juvenile și femelele cu pui mai tinere, sunt îndepărtați sistematic din zonele de hrănire. În aceste situații, gospodăriile devin surse de hrane atractive pentru exemplarele cu accesul restricționat la resursa de hrană naturală. În situațiile în care resursa de hrană naturală este îndestulătoare, în cadrul populației locale se manifestă fenomenul de toleranță intraspecifică astfel încât accesul la hrană este relativ facil pentru majoritatea exemplarelor. Și în această situație, structura pe vârstă și sex a unei populații locale este un factor favorizant, dar nu determinant în apariția conflictelor.

Dintre factorii naturali enumerați anterior, putem constata că hrănirea intensivă este în principal un stimul al apariției conflictelor, și nu o determinantă. În același timp, structura populației locale având ca efecte apariția intoleranței intraspecifice, influențează de asemenea nivelul conflictelor și escaladarea acestora.

Un alt factor favorizant în apariția conflictelor este **comportamentul de explorare** al ursului brun. Ursul este cunoscut ca fiind un animal dominat de o curiozitate ieșită din comun și de un comportament de explorare extrem de bine dezvoltat. Comportamentul de explorare se manifestă mai accentuat în cazul exemplarelor juvenile și tinere. De asemenea, deplasările diurne și sezoniere variază și în funcție de sexul indivizilor.

De asemenea ursul prezintă o capacitate ridicată de memorare (îndeosebi a resurselor de hrană) și de învățare. Fiind un animal oportunist, ursul învață extem de repede, atunci când e vorba de elemente ce contribuie la supraviețuirea lui ca individ, fie că e vorba de aspecte pozitive sau negative. Datorită acestui comportament de explorare, probabilitatea apariției unui conflict este mai ridicată decât în cazul altor specii de carnivore.

Habitatul favorabil speciei este reprezentat de habitatele forestiere, însă frecvent ursul brun utilizează și alte habitate, inclusiv habitatele antropizate. Din perspectiva factorilor de origine antropică principala amenințare în ceea ce privește distribuția în habitatul natural este reprezentată de **fragmentare**. Problematika fragmentării

nu poate fi tratată la o scară redusă a habitatului (ex. fond cinegetic). Amenințarea devine presiune asupra unei populații în măsura în care accesul la hrană este redus datorită unor bariere antropice (drumuri intens circulate, intravilan continuu etc.) sau dacă populația este frântă în două iar șansele de reproducere a indivizilor aparținând celor două subpopulații devin minimale. Din perspectiva conflictelor, problema devine gravă în contextul în care bariera este reprezentată de dezvoltarea intravilanului. În asemenea situații, încercările de a traversa bariera antropică presupun accesul în spații urbanizate, în gospodări, acțiuni generatoare de conflicte.

**Degradarea habitatului** din perspectiva conflictelor nu este generată de către pierderea habitatului, ca element principal ci de modul în care comunitățile utilizează habitatul ursului. În acest context presiunea reală este reprezentată de intruziunea din ce în ce mai accentuată a omului în habitatul forestier. Deschiderea mai multor parchete de exploatare în cadrul aceluiași bazinet, utilizarea mijloacelor motorizate în scop recreativ (ex. ATV), activități tradiționale de recoltare a produselor accesorii ale pădurii (în zonele izolate reprezintă o sursă importantă pentru supraviețuirea comunităților) reprezintă activități cu o expansiune accelerată, constituite ca presiuni asupra habitatului natural. Activitățile antropice nu reprezintă în mod direct o amenințare asupra resurselor de hrană, ele intervin asupra nevoilor de liniște și adăpost. În condițiile permanentizării acestor presiuni, mișcărilor zilnice și sezoniere ale indivizilor devin mai ample în căutarea zonelor favorabile, producând o creștere a consumului energetic, influențând bilanțul energetic în sens negativ. În aceste situații orice sursă de hrană devine importantă chiar dacă presupune apariția unor riscuri pentru siguranța proprie. În același timp intruziunea umană accentuată în habitatul ursului contribuie la depășirea pragului de toleranță așa cum a fost definit în capitolele anterioare. Prezența omului devine o constantă în mediul de viață al unei specii sălbatice, puternice și extrem de oportuniste. În acest context primul pas spre habituare este deja parcurs.

**Utilizarea haotică a terenurilor**, influențată de realitatea socio- economică existentă în regiunea lanțului Carpat, influențează, de asemenea, distribuția indivizilor. Abandonul terenurilor agricole în anumite zone, împădurirea naturală a pășunilor și fânețelor (datorată reducerii activităților zootehnice), proprietatea divizată în parcele de suprafețe reduse unele amplasate la liziera pădurii, agricultura de subzistență, construcții în vecinătatea pădurilor, reprezintă elemente ce influențează indirect apariția conflictelor. Spre deosebire de alte carnivore, dieta ursului permite utilizarea de resurse de origine antropică, resurse cu valoare nutritivă ridicată. Spațiul utilizat de om devine o alternativă și pentru urs. Procesul de împădurire a pășunilor și fânețelor din vecinătatea localităților devine treptat un excelent loc de refugiu și adăpost pe timpul zilei, iar culturile agricole, livezile și grajdurile gospodăriilor devin rezervoare importante de calorii. Cadrul astfel descris devine cadrul ideal pentru apariția conflictelor.

Dacă factorii enumerați anterior reprezintă o constată a cadrului natural din spațiul rural, punând bazele unui cadrul propice apariției conflictelor, **lipsa unor măsuri eficiente de protecție** devine variabila de care depinde frecvența apariției unor conflicte. Comunitățile rurale din spațiul carpatic sunt caracterizate de un nivel ridicat de acceptanță a ursului (comparativ cu comunitățile din vestul Europei), în contextul în care aceasta s-a dezvoltat într-o perioadă lungă de timp. Însă „coexistența” s-a bazat pe acceptarea riscurilor de către gospodari și pe aplicarea unor măsuri tradiționale de

prevenție îndeosebi câini de pază. În prezent, contextul social și economic impune gospodarului menținerea pierderilor (indiferent de cauze) la un nivel cât mai scăzut. Din rațiuni financiare sau din lipsa de informare, tehnici moderne de prevenție, cu un randament ridicat nu sunt utilizate. În lipsa unor măsuri preventive eficiente, sursa de hrană antropică este percepută de urs ca sursă facilă, accesibilă.

Dacă modelarea factorilor favorizanți de origine naturală, este practic imposibilă sau extrem de dificilă, modelarea factorilor de origine antropică poate fi realizată astfel încât drumul spre condiționare și habituire a exemplarelor de urs să fie cât mai dificil sau în varianta ideală să fie chiar imposibil.



Adorjan Katalin, 12 ani - premiul I la concursul „Noi și ursul” - LIFEURSUS Project

## II. CRITERII DE EVALUARE A RISCULUI

### Criteria propuse

De ce este necesară o evaluare obiectivă a riscurilor? De principiu poveștile, cazurile ieșite din comun, istorioarele mostenite din generație în generație, transformate de fiecare povestitor în parte, influențează indirect modul de percepere al unui conflict. În consecință orice analiză superficială, sub umbrela subiectivismului, a unui conflict va conduce la implementarea unor soluții superficiale, probabil cu ceva efecte pozitive, de ordin temporar, pentru om și cu efecte negative, pe termen lung, pentru urs sau populația de urs. Se poate întâmpla ca abordarea superficială a unui conflict din partea instituțiilor responsabile să determine omul implicat în conflict să acționeze eronat în scopul de a încheia conflictul în favoarea sa, caz în care situațiile devin extrem de riscante pentru om.

Un studiu sociologic implementat în cadrul proiectului LIFEURSUS, pe zona administrativă a județelor Covasna și Harghita a reliefat surprinzător că în opinia localnicilor principalul vinovat pentru producerea unor daune nu este ursul ci omul. Conform studiului, responsabilitatea pentru provocarea pagubelor se repartizează, conform opiniei respondenților, în următoarele categorii: 14,37% „Asociația Vânătorilor – sau vânătorii”, 30,17% „Omul în general”, 0,86% „Animalul în sine”, 8,91% „Guvernul, statul în general”, 12,93% „Autoritățile responsabile”, 29,89% „nu știu” cine este responsabil și 2,87% alte categorii de responsabili. Se poate observa că din totalul respondenților sub 1% consideră că animalul este vinovat de producerea unei pagube respectiv de declanșarea unui conflict. De asemenea, în cadrul aceluiași studiu, 56,7 % din persoanele intervievate au declarat că ursul atacă dacă este provocat. Conform studiului, localnicii din zonele rurale privesc relativ obiectiv sursa generării unui conflict, însă punctul de vedere se modifică substanțial în contextul în care în ecuație intervine siguranța lor sau a familiei. Astfel 50,82% dintre respondenți consideră că ursul este periculos pentru om, în timp ce 26,09% consideră că acesta nu este periculos pentru om, iar 23,10% nu și-au format încă o părere.

Deoarece în contextul în care riscurile se reflectă direct asupra integrității fizice a unei persoane, intervine un grad ridicat de subiectivism, ce poate influența în sens negativ rezultatul unei decizii, este necesar ca evaluarea riscurilor să se realizeze în modul cel mai obiectiv cu putință. Persoanele care realizează evaluarea trebuie să se asigure că abordează conflictul de pe o poziție neutră, evitând să ofere soluții fără a avea destule informații la îndemână, cu toate acestea trebuie să se asigure însă că soluția poate fi implementată în timp util.

Criteriale standardizate de evaluare a riscului reprezintă elementul cel mai important în cadrul analizei unui conflict. Ele oferă repere bine definite în ceea ce privește existența unui risc, eliminând pe cât posibil orice urmă de subiectivism.

Principiile pe care se bazează aceste criterii sunt:

- Siguranța oamenilor este întotdeauna prioritară față de protecția urșilor;
- Pagubele și conflictele trebuie menținute la un nivel minim prin prevenție;

- Fiecare specie este importantă la nivel general, iar fiecare individ este important pentru menținerea viabilității populației speciei respective.

Rezultatul unei analize a riscului are la baza utilizarea unor criterii standard care se bazează pe aplicarea succesivă a unor etape analitice:

1. Informații obținute din studiul comportamentului exemplarului de urs care a indus o stare de risc;
2. Obținerea și analiza informațiilor preliminare obținute de la fața locului;
3. Informații obținute prin monitorizarea zonei.

Pentru evaluarea riscului în condiții optime este necesară identificarea exemplarului (sau după caz a exemplarelor) de urs ce a generat apariția unui conflict precum și analiza comportamentului acestuia, pentru a stabili dacă este un exemplar habituat sau conflictul a apărut accidental. În lipsa acestei informații, evaluarea riscului este greu de realizat obiectiv, iar rezultatul acțiunilor nu va fi satisfăcător.

Criterii de bază pentru evaluarea riscului:

Comportamentul general	Nivelul de risc
Ursul se retrage imediat după întâlnirea cu omul	nul/normal
Ursul provoaca pagube ocazional în afara zonelor locuite	nul/normal
Ursul a fost observat ocazional în apropierea zonelor locuite	redus
Ursul nu se retrage la observarea oamenilor (50-100 m)	redus
Ursul surprins/provocat lansează un atac fals	redus
Ursul a fost observat repetat în zone locuite	mediu
Ursul provoaca pagube repetate în afara zonelor locuite	mediu
Ursul nu este oprit de măsuri de protecție existente (garduri electrice, câini, substanțe repelente, condiționare adversivă)	mediu
Ursul intra în gospodăria și nu se retrage în prezența omului	mare
Ursul se hrănește cu gunoaie în prezența oamenilor	mare
Ursul nu se retrage când este gonit	mare
Ursul atacă omul fără a fi provocat sau surprins	mare

Criteriile de bază oferă indicații generale privind comportamentul ursului. În cadrul evaluării se va ține cont de observațiile realizat în cadrul monitorizării, iar încadrarea finală se va face pe baza analizei comportamentului fiecărui exemplar de urs în parte.

Comportament punctual evaluat la monitorizare:

Comportamentul punctual/evaluat	Nivelul de risc
Pleacă imediat după sosire	nul/normal
Pasiv	nul/normal
Indiferent	nul/normal
Curios/Circumspect	redus
Defensiv	redus
Defensiv – nervos	mediu
Agresiv	mare

Pentru evaluarea risului se va ține cont de nivelul de risc evaluat prin luarea în considerare a comportamentului general și comportamentului punctual<sup>28</sup> observat la monitorizare.

## Interpretarea modelelor de comportament general

Comportamentul general	Nivelul de risc
Ursul se retrage imediat după întâlnirea cu omul	nul/normal
Ursul provoacă pagube ocazional în afara zonelor locuite	nul/normal

### ➤ *Ursul se retrage imediat după întâlnirea cu omul*

Retragerea individului de urs imediat după contactul cu omul reprezintă un model comportamental normal al oricărui animal sălbatic, deci și al ursului brun, în ciuda taliei mari și a forței pe care o poate genera. Studiile realizate în cazul ursului indentifică mai multe categorii de distanțe la care a fost sesizata modificarea activității ursului, în situația în care s-a încercat apropierea unui operator față de un urs. Astfel, s-a identificat distanța inițială de reacție și distanța de toleranță. Distanța inițială de reacție medie determinată este de cca. 500m, iar distanța de toleranță determinată este de cca. 120 m. (Greve, 2008). Indiferent de locația în care contactul are loc, comportamentul de retragere este unul normal. Acest comportament vizează propria protecție, fiind un

<sup>28</sup>Comportamentul punctual la monitorizare este important din perspectiva persoanei ce evaluează comportamentul animalului prin observații directe. Importanța acestui comportament în analiză este însă redusă deoarece în aceste cazuri comportamentul general este cel definitoriu.

model comportamental determinat de instinctul de conservare al fiecărui individ în parte. Comportamentul de autoapărare prin retragere însă poate fi alterat de contexte diferite în care are loc contactul. Astfel contactul cu un exemplar de urs în apropierea unei surse de hrană (hoit, zmeuriș etc.), poate modifica în timp extrem de scurt abordarea ursului în ceea ce privește comportamentul de autoapărare. Aceași situație se poate întâmpla în cazul deranjului bârlogului sau în contextul în care ursul este provocat de către om. În aceste cazuri retragerea poate fi înlocuită în timp foarte rapid de agresivitate. În aceste situații, comportamentul ursului trebuie analizat în funcție de contextul în care a avut loc contactul. Dacă ursul nu se retrage imediat din cauza existenței unei surse de hrană, a prezenței bârlogului sau pentru protecția puilor, comportamentul trebuie analizat din prisma motivației schimbării comportamentului.

De asemenea, în multe situații retragerea se realizează pe distanțe relativ scurte de ordinul a câtorva sute de metri. Aceste situații nu trebuie abordate ca schimbare a comportamentului de la defensiv la agresiv.

În situațiile în care a avut loc un contact vizual om-urs, finalizat cu retragerea individului, în evaluare trebuie avut în considerare și comportamentul uman.

În aceste situații riscul asupra integrității umane este unul redus. Totuși evaluarea trebuie să țină cont de contextul prezenței ursului în zonă și să propună eliminarea elementelor ce pot contribui la apariția unui urs habituat sau urs condiționat de mâncare.

### ➤ *Ursul provoacă pagube ocazional în afara zonelor locuite*

În general, mișcările diurne al ursului sunt ample, îndeosebi în perioadele din an în care resursa trofică este deficitară. De asemenea, trebuie să ținem cont de biologia ursului, ce îl obligă la intrarea în somnul de iarnă. Ursul este astfel obligat în perioada de toamnă să asimileze în organism o cantitate ridicată de grăsimi, proteine etc. necesare supraviețuirii peste sezonul de iarnă. În aceste condiții, este posibil ca ursul în deplasările sale să ajungă în zone cu livezi, terenuri arabile, stâne, la „odăi” sau „târle”, unde poate găsi diferite surse de hrană. În general terenurile lucrate de oameni în vecinătatea pădurii nu sunt terenuri protejate eficient împotriva ursului. Cel mai frecvent este legat la fața locului un câine.

În aceste condiții, culturile, livezile, animalele domestice pot devenii surse alternative pentru urșii ce tranzitează zona respectivă, în căutare de hrană. În general prădarea ocazională se manifestă destul de stângaci, ursul ezită înainte de decide să „atace”. În atacurile ocazionale rupe garduri, mănâncă neselectiv, se retrage la prima amenințare ce poate apare.

Chiar dacă, în asemenea situații, se consideră că riscul este minim pentru viața omului, aceste prădări constituie primii pași în modificarea comportamentului ursului. În momentul în care ursul a identificat o sursă ușor accesibilă de hrană cel mai probabil va revenii în următoarele zile. Orice revenire într-un interval mai mic de 48 de ore, devine pagubă repetată, deoarece revenirea ne indică faptul că ursul a memorat zona ca fiind ușor accesibilă pentru obținerea unei cantități importante de hrană.



La prima pagubă sau la prima urmă de urs observată, trebuie implementate măsuri de prevenție și/sau eliminat imediat atractantul, acțiunea având drept scop evitarea unei alte pagube și excluderea conflictului, dar și evitarea apariției unui urs habituat sau condiționat de mâncare.

Comportamentul general	Nivelul de risc
Ursul a fost observat ocazional în apropierea zonelor locuite	redus
Ursul nu se retrage la observarea oamenilor (50-100 m)	redus
Ursul surprins/provocat lansează un atac fals	redus

➤ **Ursul a fost observat ocazional în apropierea zonelor locuite**

Simpla observare ocazională a unui urs în apropierea zonelor locuite (mai puțin de 500 m – zonă de insecuritate pentru urs) nu reprezintă un pericol în sine pentru gospodării și ferme. De exemplu un urs capturat în județul Vrancea și monitorizat prin sistem GPS, a trecut, într-o perioadă de 10 zile de mai multe ori prin apropierea localităților Tulnici și Lepșa. În perioada în care ursul a utilizat zonele din jurul localităților, nu a fost înregistrată nicio pagubă provocată de urs.

Nu putem afirma că simpla observare ocazională a unui urs în vecinătatea zonelor locuite din vecinătatea unor habitate favorabile ursilor conduce la generarea unor pagube, respectiv declanșarea unui conflict.

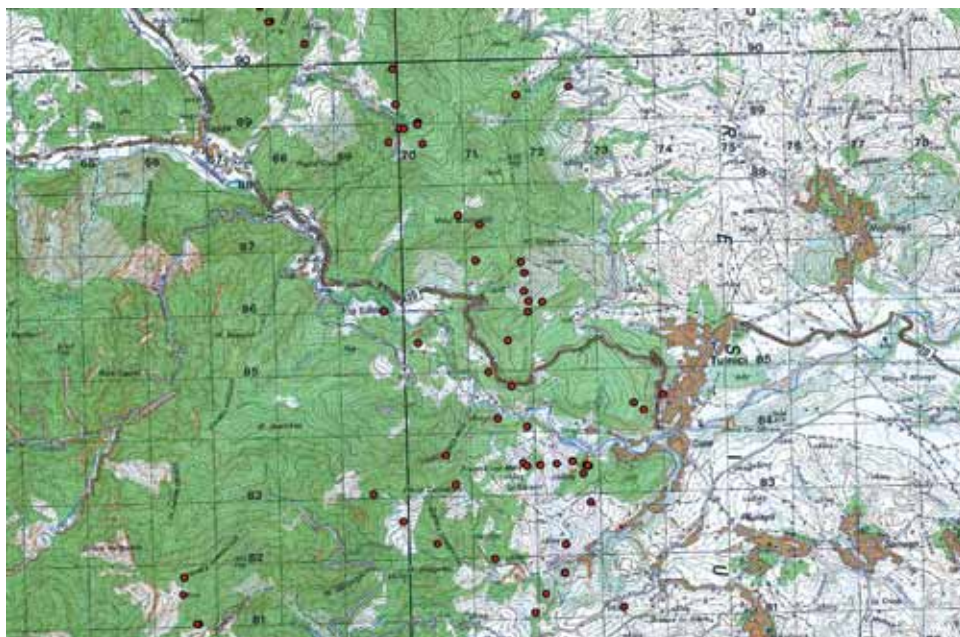


Figura 12. Locații ale unui urs mascul în vecinătatea localității. (proiect LIFEURSUS)

Însă dacă ținem seama de diversitatea activităților antropice din jurul localităților, de prezența permanentă a omului în zonele învecinate localităților, există posibilitatea ca prezența omului să nu mai fie considerată ca un pericol de către urs. În aceste situații în care ursul un animal în esență prevăzător, devine obișnuit cu prezența permanentă a omului într-un anumit spațiu, riscurile de evoluție către un comportament de urs habituat devin reale. Iar prezența unui urs habituat în apropierea zonelor locuite este generatoare de riscuri. În condițiile expansiunii permanente a construcțiilor în habitatul natural al ursului, cu efecte negative asupra populației de urs, riscurile de apariție a unui conflict devin din ce în ce mai ridicate.

În aceste situații măsurile de prevenție nu mai pot fi aplicate individual pentru o gospodărie. În aceste situații, măsurile de prevenție trebuie să vizeze modelarea comportamentului uman în ceea ce privește utilizarea spațiului din vecinătatea localităților. De asemenea, este foarte important ca omul să dețină informații minime asupra modului de reacție la o întâlnire cu ursul.

Pentru protecția comunității, trebuie analizați factorii favorizanți apropierii ursului de localitate. De exemplu prezența unor pășuni împădurite, a unor perdele de arbori și arbuști de-a lungul pâraielor, apropierea pădurii de localitate etc. sunt elemente ce favorizează apropierea unui urs de zonele locuite. În general aceste zone sunt utilizate de oameni pentru colectare lemn de foc, colectare fructe de pădure, recreere etc. În acest context nu putem exclude existența unui risc minim.

#### ➤ *Ursul nu se retrage la observarea oamenilor (50-100 m)*

Cum am mai precizat, în general distanța de toleranță a unui urs față de prezența umană este de cca 120 m (Greve, 2008). Această distanță nu este una absolută, existând situații în care omul a trecut pe lângă un urs aflat în repaus, la distanțe de câțiva metrii, contactul vizual fiind realizat abia după trecerea pe lângă urs. În multe situații, omul a ajuns la distanțe de 2-3 m de urs, în zone cu zmeuriș, cu hrană abundentă, zone cu vizibilitate redusă. Acest lucru se datorează faptului că ursul se simte în siguranță în aceste desigururi, preferând să stea adăpostit decât să se facă observat. Aceste situații de apropiere maximă față de un exemplar de urs sunt situații accidentale și nu pot fi evaluate decât ca atare.

În general ursul brun sesizează prezența umană la o distanță medie de 500 m, acesta fiind momentul important în declanșarea comportamentului de autoapărare (Greve, 2008). Distanța este dependentă de condițiile de vizibilitate, de direcția vântului, relief, etc. În majoritatea cazurilor ursul se retrage înainte de a se ajunge la distanța de toleranță. Dacă distanța om urs, ajunge să fie sub media distanței de toleranță, fără a fi vorba despre un contact accidental, așa cum a fost el descris anterior, putem concluziona că stimulul normal ce declanșează comportamentul de autoapărare prin fugă nu a fost destul de puternic. În consecință există un element ce determină estomparea stimulului inițial. În multe situații este vorba de o sursă de hrană, prezența bârlogului sau a puilor în imediata vecinătate. Dacă acestea au fost identificate în momentul contactului, comportamentul ursului este unul normal. Dacă acești stimuli externi nu au fost identificați, este de așteptat ca reacția să nu fie cea dorită, respectiv retragerea

ursului. În aceste condiții, riscul este unul real, iar comportamentul uman trebuie să fie unul pe măsură, respectiv retragerea din perimetru fără a întoarce spatele animalului, fără a face mișcări bruște și fără a face zgomote extrem de puternice. Orice asemenea contact ar trebui înregistrat de către autoritățile responsabile, putând fi, de asemenea, semnalul prezenței unui urs habituat în zonă.

### ➤ **Ursul surprins/provocat lansează un atac fals**

Comportamentul defensiv se manifestă, în general, prin retragerea ursului din zona de contact, indiferent dacă este vorba de un alt urs sau de prezența umană. În anumite situații însă, când este surprins sau provocat, ursul își modifică comportamentul încercând să impresioneze prin atitudine (Micu, 1998). Aceste situații sunt considerate situații intermediare între autoapărarea prin fugă și autoapărarea prin atac (când se manifestă comportamentul agresiv). Astfel ursul își schimbă atitudinea, poziția capului și a membrilor se schimbă. Capul este lăsat în jos, membrele sunt depărtate unul de celălalt (creând aparența unui volum mai mare al trunchiului), se poate observa o tensionare evidentă a musculaturii (îndeosebi la membrele anterioare și mușchii spatelui), mișcarea amenințătoare cu labele din față (lovește pământul, „aruncă” cu pietre și crengi) (Dolson, 2007, Davis *et. al.*, 2002). Totodată ursul începe să scoată sunete specifice, precum pufăituri puternice (datorită presiunii puternice cu care expiră aerul), sunete guturale puternice, clănțanit de dinți (Micu, 1998, Dolson, 2007). Toate aceste manifestări apar în contextul în care ursul se apropie și depărtează succesiv de omul sau animalul pe care încearcă să îl impresioneze. În general, aceste atacuri false durează câteva secunde după care ursul se retrage din zona de contact.

Acest comportament considerat de specialiști unul normal, reprezintă o escaladare a conflictului generat de un contact om-urs (sau urs-urs), fiind deseori interpretat de persoanele implicate ca agresivitate din partea ursului (Micu, 1998). Este evident că asemenea întâlniri presupun existența unor riscuri pentru om, dar și pentru urs în contextul în care întâlnirea are loc între un urs și un vânător. În multe situații de acest gen omul se manifestă agresiv, ursul reacționând prin modificarea comportamentului într-un sens nedorit.

Singura modalitate de a evita exaladarea conflictului este abordarea unei atitudini corecte din partea omului. Se recomandă pastrarea unei atitudini calme, fără gesturi amenințătoare și fără a întoarce spatele animalului. De atitudinea omului depinde în acest caz și escaladarea conflictului și creșterea nivelului de risc.

Comportamentul ursului în asemenea situații este unul normal, nefiind vorba de apariția unui comportament de urs habituat sau condiționat de mâncare.

Comportamentul general	Nivelul de risc
Ursul a fost observat repetat în zone locuite	mediu
Ursul provoacă pagube repetate în afara zonelor locuite	mediu
Ursul nu este oprit de măsuri de protecție existente (garduri electrice, câini, substanțe repelente, condiționare adversivă)	mediu

### ➤ *Ursul a fost observat repetat în zone locuite*

Această situație este principalul semn al prezenței într-o zonă locuită a unui urs habituat. Observarea repetată a aceluiași individ în aceleași zone în vecinătatea sau în interiorul zonelor locuite, este primul indicator al unui comportament anormal din partea ursului. În acest caz putem afirma că avem un posibil caz de urs habituat. Așa cum am precizat în capitolele anterioare, habituarea unui individ de urs este fenomenul pe care încercăm să îl evităm din prisma riscurilor pe care comportamentul unui urs habituat îl generează față de siguranța oamenilor.

În general, un urs habituat lasă impresia că este inofensiv față de oameni în contextul în care în prezența acestora nu manifestă nicio urmă de frică sau agresivitate. Devin actorii perfecți pentru localnici și turiști, astfel de indivizi constituind o atracție pentru curioși și pentru fotografi. În aceste situații riscurile sunt mari deoarece omul este tentat să se apropie de urs, pentru a-și demonstra curajul sau pentru al hrăni din mână sau pentru a încerca să pună mâna pe el.

Observarea repetată a aceluiași individ în zonele locuite, trebuie urgent raportată instituțiilor responsabile de managementul ursului, deoarece prezența acestuia poate duce la conflicte majore ce pot sfârși cu efecte negative pentru om sau urs (WSPA, 2009). În aceste condiții, ursul trebuie identificat cu precizie, iar eforturile de evaluare trebuie concentrate asupra identificării și eliminării atractantului. De asemenea, în aceste cazuri discutăm despre necesitatea implementării unor măsuri de prevenție la scară mare, a căror eficiență trebuie evaluată.

În asemenea situații este recomandabil ca oamenii să fie informați, dar este, de asemenea, esențial ca informarea să nu creeze panică sau isterii colective. De principiu panouri informative cu sfaturi practice pentru întâlnirea cu ursul sunt suficiente pentru a pune oamenii în gardă fără a creea panică.

### ➤ *Ursul provoaca pagube repetate în afara zonelor locuite*

Fenomenul reprezintă dezvoltarea comportamentului de urs habituat, în condițiile în care ursul identifică hrană antropogenă în afara zonelor locuite (stâne, odăi, livezi, culturi, rampe de gunoi etc.), fenomen marcat prin reveniri în perioade scurte de timp în aceleași locații. Ursul este un animal oportunist cu o capacitate exemplară de memorare a surselor de hrană de pe teritoriul home range-ului, manifestându-se prin deplasări ample în funcție de sezon și distribuția resurselor trofice. În acest context utilizarea frecventă a hranei antropogene chiar și în afara zonelor locuite, reprezintă un semnal al condiționării față de mâncare. În aceste situații, riscurile sunt mari în contextul în care ursul este pregătit să își protejeze sursa de hrană indiferent de repercursiuni. În general aceste situații sunt generatoare de conflict deoarece și omul este pregătit să își apere cultura sau animalele. Fenomenul apare frecvent în cazul stânelor sau al livezilor a căror protecție este deficitară. Problema apare în situația în care stâna sau livada este amplasată la distanțe reduse (1-2 km) de localități, deoarece odată identificată sursa de hrană, imposibilitatea procurării ei de către urs conduce la explorarea zonei până la identificarea unei noi surse similare. În aceste situații, ursul va încerca să mănânce animale din gospodăriile din vatra satului, indiferent de riscurile la care se supune.

Atacurile repetate în aceeași zonă sunt un prim semnal privind condiționarea față de mâncare și existența unui urs obișnuit într-o anumită zonă.

Fenomenul nu necesită extragerea definitivă a ursului din populație, aplicarea unor metode preventive, în special prin intermediul substanțelor repelente, a gloanțelor de cauciuc, poate constitui o metodă cu efecte pe termen scurt. Totodată aceste metode pot oferi informații asupra nivelului de obișnuire a ursului. De asemenea, relocarea ursului poate constitui o soluție, cel puțin pentru localnici, cu condiția ca ursul relocat într-o zonă cât mai izolată să fie monitorizat cel puțin 6 luni de la capturare, pentru a avea certitudinea că relocarea a avut un efect pozitiv. Orice revenire a ursului în zone locuite și provocarea unor pagube, poate conduce la necesitatea extragerii definitive din populație.

➤ ***Ursul nu este oprit de măsuri de protecție existente (garduri electrice, câini, substanțe repelente, condiționare adversivă)***

În aceste situații condiționarea față de mâncare este deja evidentă în contextul în care ursul este pregătit să înfrunte diverse riscuri pentru a ajunge la mâncare. În condiții normale de funcționare și amplasare gardurile electrice produc un șoc extrem de puternic ursului. Acesta având abilitatea de a învăța rapid, devine precaut în situații în care siguranța sa are de suferit. În condiții normale un urs nu se va supune unor amenințări directe sau indirecte dacă a mai suferit din cauza lor.

Dacă ursul este pregătit să depășească obstacolele de care s-a mai lovit și în alte situații (garduri electrice, câini de pază), înseamnă că este pregătit să depășească și alte obstacole. În acest context omul devine la rândul lui un obstacol, ce trebuie depășit. Orice intervenție umană, în asemenea situații, este percepută de urs ca un act de agresiune și tratat ca atare.

În multe situații trecerea peste măsurile de protecție este datorată nefuncționalității acestora (garduri prost montate, prost întreținute, câini de pază ineficienți etc.) context în care, riscurile pentru urs sunt mai reduse, deoarece ursului nu este obligat să depășească niște obstacole reale, eficiente.

Comportamentul general	Nivelul de risc
Ursul intra în gospodăria și nu se retrage în prezența omului	mare
Ursul se hrănește cu gunoarie în prezența oamenilor	mare
Ursul nu se retrage când este gonit	mare
Ursul atacă omul fără a fi provocat sau surprins	mare

➤ ***Ursul intră în gospodăria și nu se retrage în prezența omului***

Situație de risc mare, în care motivația ursului de a intra într-o gospodărie, este extrem de puternică. În asemenea situații, ursul nu mai percepe prezența umană ca fiind

o amenințare. Putem afirma că aceste situații se pot dezvolta într-o perioadă mai lungă de timp, caz în care ursul a trecut deja prin celelate etape ale alterării comportamentului, sau într-o perioadă foarte scurtă de timp situație în care comportamentul este influențat de factori favorizanți precum lipsa resurselor trofice în habitatul natural, stare precară de sănătate ce nu permite hrănirea eficientă.

În general acest comportament este tipic urșilor condiționați de mâncare, caz în care reabilitarea ursului este de dificilă. În funcție de comportamentul ursului se pot aplica metode aversive (ex. gloanțe de cauciuc, mijloace luminoase, pocnitori etc.), cu condiția ca acestea să fie bine planificate și efectele lor monitorizate. În situația în care ursul identificat este un exemplar juvenil, relocarea acestuia într-un habitat izolat poate fi o soluție, însă ursul trebuie marcat și monitorizat pentru analiza ulterioară a comportamentului.

### ➤ *Ursul se hrănește cu gunoaie în prezența oamenilor*

Asemenea situații sunt generate, în principal, în cazurile în care gestiunea deșeurilor nu este coresponsabilă, factorii favorizanți fiind amplasarea deșeurilor la liziera pădurii, hrănirea intenționată a urșilor cu resturi menajere în vecinătatea pensiunilor, menținerea unor depozite ilegale de deșeuri în vecinătatea localităților, gestiunea deficitară a cadavrelor de animale domestice. În aceste situații, habituarea se manifestă treptat, de asemenea comportamentul ursului se degradează accelerat în funcție de accesibilitatea resursei trofice reprezentate de gunoaie. În asemenea situații, ursul devine „atracție turistică”. În general, pe perioada în care exemplarul de urs se hrănește cu deșeuri, el păstrează în permanență contactul vizual cu persoanele ce se află la fața locului. Sentimentul de siguranță este deplin atâta timp cât în atitudinea umană nu este identificat niciun mesaj de agresivitate.

Orice modificare a atitudinii umane este intens urmărită de către urs, orice mișcări ample ce modifică poziția omului în raport cu amplasarea ursului fiind în general urmate de mișcări de retragere sau manifestarea unui comportament de avertizare (sunete, schimbarea poziției corpului etc.). Situațiile cele mai grave sunt reprezentate de prezența femelelor cu pui. În asemenea situații, riscurile sunt extrem de ridicate. De asemenea, aceste situații trebuie analizate și din prisma faptului că pui sunt influențați de comportamentul femelei, existând certitudinea că în situația în care deșeurile vor rămâne în continuare accesibile familiei, puii vor deveni exemplare de urs condiționate de mâncare.

Asemenea cazuri trebuie tratate individual, și măsurile trebuie să fie implementate rapid. Relocarea exemplarului poate fi, însă, o măsură temporară, cu efecte sezoniere. Preluarea puilor de la femelă, chiar dacă reprezintă un gest extrem este singura soluție pentru a ne asigura că aceștia nu vor devenii urși problemă. Toate aceste măsuri însă trebuie urmate obligatoriu de îmbunătățirea sistemului de gestiune a deșeurilor, eliminarea surselor de atracție, și monitorizarea zonei cu scopul de a elimina orice urmă de atractant.



Figura 13. Urs condiționat de mâncare la Tusnad Băi. (foto: Berde Lajos)

### ➤ **Ursul nu se retrage când este gonit**

Situația poate apare în oricare din situațiile anterioare. Lipsa unei reacții din partea ursului odată cu aplicarea unor metode aversive, ne conduce la prezumția că ursul a mai avut contacte directe cu oameni, context în care putem afirma că avem de a face cu un urs habituat sau condiționat de mâncare. Nu luăm în calcul situația în care contactul are loc în habitatul ursului în vecinătatea unui hoit sau a unei surse de hrană revendicate de urs. Asemenea situații sunt normale, presupunând un risc ce poate fi eliminat prin retragerea omului din perimetru. Dacă incidentul are loc în mediu antropizat, riscurile sunt extrem de ridicate, soluții precum relocarea fiind fără efect. În asemenea situații, ursul odată identificat, principala soluție este extragerea acestuia din populație prin eutanasiere, după monitorizarea și capturarea prin tranchilizare a acestuia.

### ➤ **Ursul atacă omul fără a fi provocat sau surprins**

Situații extrem de rar întâlnite, ce presupun în majoritatea cazurilor manifestarea unui comportament agresiv, în urma cărora omul este rănit (uneori mortal). În asemenea situații, contextul trebuie analizat cu atenție și eliminată orice suspiciune privind provocarea ursului de către om. Cu toate acestea, din motive de siguranță se recomandă

extragerea ursului din populație, dar numai în situația în care s-a identificat în mod corect exemplarul care a produs atacul. Recomandăm în acest context aplicarea de urgență a unui set de măsuri de identificare corectă a exemplarelor care produc atacuri asupra oamenilor și efectuarea în regim de urgență a unor teste privind existența unor contaminări cu virusul rabiei.

Eliminarea supozițiilor privind o posibilă agresiune directă sau indirectă a omului asupra ursului constituie în acest caz o prima etapă în stabilirea cauzalității atacului. Prezența unor urme de sânge pe teren, prezența laturilor, a hoiturilor animalelor domestice sau sălbatice sau obținerea unor informații care evidențiază organizarea unor partide de vânătoare în zona, pot duce la conturarea ipotezei că exemplarul de urs este rănit și acționează instictiv pentru reducerea unei posibile noi agresiuni. În acest context este necesară o mobilizare masivă a instituțiilor abilitate și a responsabililor fondurilor de management cinegetic pentru atenționarea populației, adăpostirea septelului și limitarea accesului în zonă a persoanelor neavizate.

În etapa următoare este necesară realizarea unor „goane” de îndepărtare a potențialelor exemplare de urși din arealul aflat sub monitorizare și identificarea cu precizie a individului care a produs atacul.

O altă măsură trebuie să aibă în vedere capturarea prin tranchilizare a exemplarului, analiza potențialelor urme de agresiune și sau/turbare și în lipsa acestora eutanasierea de către medicul veterinar.

## Urșii specializați

O categorie aparte de conflicte sunt generate de urșii specializați fără a fi neapărat condiționați de mâncare, în sensul prezentat în capitolele anterioare. Denumirea de „*urs specializat*”, nu este o terminologie tehnică utilizată la scară largă. În accepțiunea prezentei lucrări am ales utilizarea acestui termen pentru a facilita discuțiile ridicate de urșii ce prezintă un comportament de hrănire atipic (nu neapărat anormal), prin utilizarea repetată unor surse alternative de hrană ce este procurată în afara cadrului natural.

În această categorie intră urșii ce își selectează hrana antropogenă pe baza unor criterii ce nu pot fi elucidate din prisma informațiilor obținute la locația conflictului (de ex. mănâncă doar găini deși are la dispoziție și alte resurse). Specializarea poate fi întâlnită și în contextul în care un exemplar de urs nu se hrănește la gunoi. Astfel au fost observate situații în care un exemplar de urs, prezenta un comportament selectiv în ceea ce privește procurarea de hrană în mediile puternic antropizate<sup>29</sup>. Selecția viza atât prădarea, respectiv atacarea doar a unor specii de animale, cât și condițiile în care

---

<sup>29</sup>În zona Întorsura Buzăului în perioada 2008-2009, un exemplar de urs neidentificat timp de doi ani a omorât selectiv doar porci în grajdurile locuințelor aflate la marginea localităților. Ursul intra întotdeauna noaptea în grajduri prin geamul de evacuare a deșeurilor de grajd, ataca cu predilecție scoafe (în unele cazuri trecea pe lângă porcii), revenea în câteva zile la alte gospodării. La apariția unei persoane, ursul nu a manifestat un comportament agresiv decisiv în a ataca omul, după avertismente lansate către oameni, ursul retragându-se. Se presupune că animalul a fost ucis în zona Zagon după atacul unei gospodării.



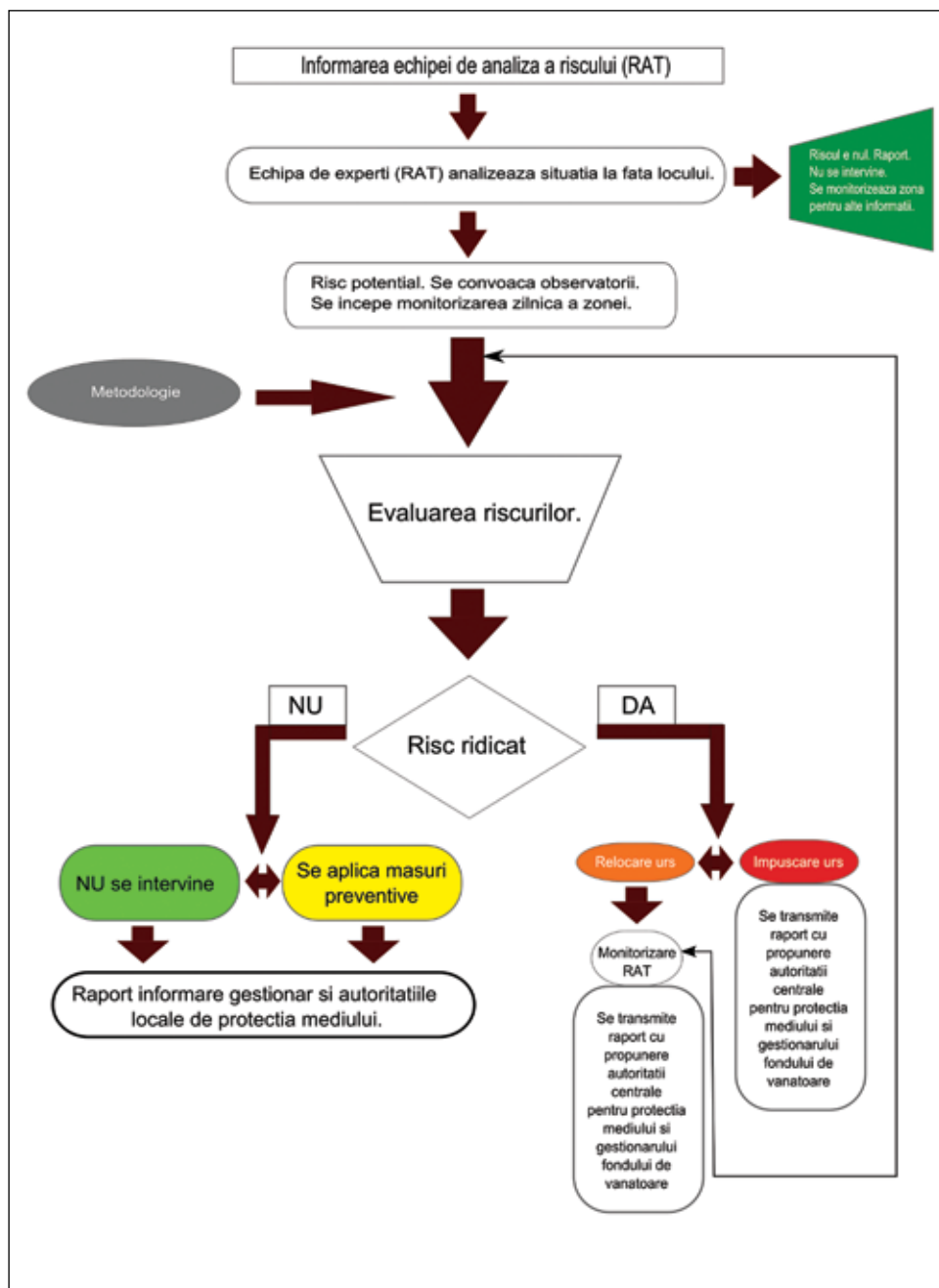
a avut loc incidentul. Am putut observa în perioada 2008 – 2010, la unele exemplare de urs manifestarea acestei selecții. În majoritatea cazurilor incidente au avut loc în medii considerate sigure pentru animalele domestice (grajd, țarcuri etc.). Prădările în aceste situații nu pot fi considerate ca accidentale sau ocazionale, ci sunt acțiuni orientate clar spre procurarea de hrană în condițiile în care nenumărate obstacole stau între pradă și prădător. De asemenea, am putut observa că prădarea de către urși specializați are loc în intervale relativ scurte de ordinul a câtorva zile, în general pe zone restrânse. Apariția unor exemplare de urs specializate este cauzată de lipsa măsurilor eficiente de protecție, gestiunea greșită a turmelor și a terenurilor în vecinătatea zonelor locuite.

Din interviuarea persoanelor implicate în incidente, am constatat că nivelul de toleranță al ursului față de prezența omului nu este ridicat, din prisma faptului că majoritatea persoanelor nu au reușit să vadă exemplarul implicat. În acele situații, comportamentul ursului, raportat la stimulul reprezentat de prezența unei persoane, poate fi considerat ca fiind normal prin retragerea imediată indiferent dacă hrana a fost procurată sau nu. Prezența urșilor specializați reprezintă însă o altă problemă ce ține de managementul direct al speciei urs și de managementul fermelor.

Din punctul de vedere al managementului conflictelor putem afirma că exemplarele specializate ar trebui scoase din populație, deoarece nivelul de reușită al prădării se apropie semnificativ de 100%. Aceste exemplare de urs sunt cele care contribuie semnificativ la degradarea imaginii ursului brun și la crearea de tensiuni în rândul comunităților locale. Și în cazul urșilor specializați se poate aplica aceeași procedură de evaluare a riscurilor ca în cazul tuturor indivizilor habituați și/sau condiționați de hrana antropogenă. Deși la prima vedere există premiza apariției unui caz de risc major este posibil totuși ca individul respectiv să fie „reeducabil” în contextul aplicării corecte a măsurilor alternative care vizează limitarea accesului în zonele de hrănire sau aplicarea unor măsuri de capturare și relocare în zone îndepărtate de așezări umane. Indiferent de decizia luată în cazul urșilor specializați, este obligatoriu ca aceștia să fie identificați cu precizie, deoarece orice acțiune îndreptată asupra altui individ, va avea rezultate nule din perspectiva rezolvării conflictului.

### III. PROCEDURA DE EVALUARE A RISCURILOR

**Algoritmul** recomandat pe care se poate asigura funcționarea unei Echipe de Evaluare a Riscurilor (RAT) este următorul:



## Protocolul de lucru (metodologie)

Echipele de evaluare a riscurilor pot fi constituite la nivelul instituțiilor publice cu expertiza și echipamentele necesare realizării unei evaluări obiective. Echipele pot fi constituite în cadrul APM, ITRSV, GNM, Direcții Silvice sau orice altă autoritate/organizație ce are capacitatea de activa la nivel județean sau regional. Prezența mai multor echipe de evaluare la nivel național necesită obligatoriu o colaborare strânsă între echipe pentru a asigura o evaluare obiectivă. Protocolul prezentat în continuare cuprinde întreg spectrul de activități ce pot fi realizate în cazul necesității evaluării riscurilor.

Propunerea următoare a fost elaborată în cadrul proiectului LIFE08NAT/RO/000500 și a vizat ca membri ai RAT personalul angajat al Agențiilor pentru Protecția Mediului implicate în proiect. După trei ani de activitate (Anexa 1), s-a concluzionat că formularele propuse pot fi scurtate, însă pentru a prezenta integral datele ce trebuie colectate pentru o realizare optimă a evaluării, s-a preferat păstrarea tuturor formularelor și rapoartelor utilizate în cadrul proiectului. Nu este esențial ca o echipă de evaluare să utilizeze formularele sau rapoartele propuse ci este esențial să asigure colectarea tuturor informațiilor necesare realizării activității de evaluare a riscurilor. Astfel protocolul prezentat poate fi adaptat de fiecare echipă RAT în parte cu condiția ca etapele principale să fie păstrate și modificările să fie agreeate de toți membrii ce se constituie ca și echipă de evaluare a riscurilor.

### Modalități de obținere a informației/sesizării

Pentru a demara activitățile specifice de evaluare a riscului echipa de specialiști (RAT) va lua în considerare informațiile/sesizările primite telefonic sau în scris de la următoarele instituții:

- Primăria comunei pe raza căreia a avut loc incidentul;
- Inspectoratul de poliție județean, respectiv biroul poliției locale de pe raza localității unde a avut loc incidentul;
- Gestionarii de fonduri cinegetice;
- Administratorii și/sau custozii unor arii protejate.

Alte informații primite din alte surse vor fi verificate telefonic la instituțiile mai sus menționate, pentru a se evita deplasarea la o alarmă falsă. Se vor lua în considerare doar informațiile primite în termen de maxim 36 de ore de la incident. La nivelul fiecărei echipe va fi desemnată o persoană responsabilă cu primirea informației și înregistrarea acesteia.

Toate informațiile/sesizările primite vor fi înregistrate într-un **registru de evidență a sesizărilor**. În momentul primirii sesizării, reprezentantul RAT trebuie să recomande persoanei care a făcut sesizarea următoarele:

- Dacă ursul mai este prezent în zonă, acesta să nu fie atacat sau gonit în absența unei persoane autorizate să folosească arma de vânătoare cu glonț;

- Persoanele din imediata vecinătate a amplasamentului unde este/a fost ursul vor fi informate cât mai urgent asupra prezenței animalului;
- De asemenea, se va solicita informarea poliției locale și a reprezentantului gestionarului fondului cinegetic;
- Urmele lăsate de urs vor fi păstrate intacte, inclusiv pagubele provocate.

În contextul în care ursul este captiv în laț, capcană, clădire etc. se va anunța de urgență o echipa de intervenție (ARMU, BET) și se vor oferi informații asupra modului de securizare a zonei (se poate utiliza metodologia conform metodologiei ARMU, realizată în cadrul proiectului LIFE05NAT/RO/000170.).

În cazul în care incidentul produs implică și existența unei/unor persoane rănite reprezentantul echipei RAT, va solicita:

- Prezența unui echipaj al ambulanței din cea mai apropiată localitate;
- Asigurarea perimetrului de către persoane autorizate să folosească arma de vânătoare cu glonț.

În contextul în care, eliberarea unui urs captiv a fost realizată de către alte persoane decât cele din echipe specializate (ARMU, BET), membrul RAT se va deplasa la fața locului pentru a analiza contextul capturii accidentale și pentru a evalua modul în care a fost realizată eliberarea ursului. În această situație, se vor anunța de urgență reprezentanții Inspectoratului Județean de Poliție și se va întocmi un proces verbal cu martorii prezenți la eliberare.

## Analiza preliminară

Imediat după primirea informației/sesizării, un membru desemnat în echipa RAT, va informa coordonatorul echipei în vederea planificării deplasării la locul incidentului.

Verificarea preliminară se va face de către cel puțin un membru desemnat al echipei RAT în maxim 12 ore de la sesizare.

În cadrul deplasării se vor contacta obligatoriu un reprezentant al instituției care a făcut sesizarea și persoana care a sesizat incidentul (reclamantul).

În cadrul deplasării pentru verificarea preliminară, obligatoriu, membrul echipei RAT, va fi dotat cu:

- Cameră foto;
- Ruletă (în sistem metric);
- Binoclu;
- Harta zonei unde a avut loc incidentul;
- GPS;
- Istoricul incidentelor din zona;
- Formular nr. 1.

În măsura posibilităților, la verificarea preliminară vor fi invitați să participe și reprezentanți ai gestionarului fondului cinegetic, ai primăriei și reprezentanți ai poliției locale.

În **prima etapă**, va fi interviată persoana care a sesizat incidentul (reclamantul). După caz interviul poate fi înregistrat cu cameră video sau reportofonul, în condițiile în care persoanei în cauză i s-a solicitat în prealabil acordul pentru acest lucru. În contextul în care au existat mai mulți martori aceștia vor fi intervievați pe rând .

În **a doua etapă**, se vor identifica urmele lăsate de urs, inclusiv daunele provocate. Se va identifica zona de unde a intrat ursul, traseul acestuia în zonă.

În **a treia etapă** se va trece la descrierea cadrului natural din vecinătatea locului unde a avut loc incidentul. Se va identifica atractantul, sursa de hrană ce a atras ursul în zona locuită.

Se vor solicita obligatoriu de la reprezentantul gestionarului fondului cinegetic următoarele informații:

- Prezența punctelor de hrănire raportate la zona incidentului;
- Prezența unor potențiale bârloage de urs în vecinătatea zonei incidentului;
- Dacă în zonă au fost semnalate concentrații de urși.

În **a patra etapă** se vor solicita informații asupra istoricului incidentelor din zona vizată și orice alte informații considerate necesare în analiza situației.

Se va urmări identificarea situațiilor speciale respectiv a conjuncturii în care evenimentul a avut loc.

Pentru înregistrarea tuturor informațiilor se poate utiliza **Formularul nr. 1** din anexa sau orice alt formular ce permite înregistrarea elementelor menționate anterior. În urma completării Formularului nr. 1, se va trage concluzia preliminară, aceasta oferind doar două soluții:

- Monitorizarea în continuarea zonei de către membrul echipei RAT prin solicitarea de informații, în următoarele 48 de ore, de la reprezentantul gestionarului fondului cinegetic, reprezentantul primăriei sau reprezentantul poliției locale;
- Convocarea de urgență a membrilor RAT și observatorilor în vederea organizării unor acțiuni detaliate de monitorizare cu echipamente specifice. Convocarea se va face, de asemenea, și în situația în care în următoarele 48 de ore de la analiza preliminară are loc un alt incident în aceeași zonă.

La întoarcerea de pe teren membru desemnat al echipei va crea un dosar ce va conține Formularul nr. 1, harta zonei și poze edificatoare de la fața locului, dosar ce va fi obligatoriu analizat în contextul în care în zonă mai sunt semnalate și alte incidente.

## **Convocarea echipei de evaluare a riscurilor**

Se face doar în contextul în care a fost identificat un risc minim potențial în zona în care a fost semnalat un conflict/incident. Convocarea a minim 2 membri ai echipei

desemnate se face în urma analizei preliminare. În cadrul deplasării echipei RAT se vor contacta obligatoriu un reprezentant al instituției care a făcut sesizarea și persoana care a sesizat incidentul (reclamantul).

Totodată liderul echipei va informa potențialii observatori asupra calendarului acțiunii. Ca observatori pot fi invitați, reprezentanți ai următoarelor instituții, ce nu sunt reprezentate în echipa de evaluare a riscului constituită la nivel județean sau regional:

- Un reprezentant al APM;
- Un reprezentant al ITRSV;
- Un reprezentant al GNM;
- Un reprezentant al IPJ;
- Un reprezentant al Primăriei;
- Un reprezentant al gestionarului fondului cinegetic;
- Un reprezentant al Instituției Prefectului.

## **Evaluarea și monitorizarea**

### **a. Analiza complementară**

Deoarece convocarea echipei RAT se face la constatarea existenței unui potențial risc, identificat în baza analizei preliminare, activitatea RAT în teritoriu se realizează plecând de la informațiile din Formularul nr. 1. Se recomandă ca analiza să se realizeze în maxim 24 de ore de la convocare.

Dacă în zonă au mai aparut incidente, acestea vor fi analizate individual, fiind completat câte un **Formular nr. 1** pentru fiecare caz în parte. Toate aceste documente se vor anexa dosarului inițial.

Analiza echipei RAT se face în prezența observatorilor invitați prezenți și constă în detaliera factorilor de risc potențiali.

În această fază nu se mai face interviuarea reclamantului și a păgubiților, accentul fiind pus pe identificarea tuturor elementelor ce pot oferi informații suplimentare privind comportamentul ursului. Totodată se va evalua cadrul natural din vecinătatea amplasamentului pentru a identifica elementele ce au favorizat accesul ursului în zona locuită, respectiv lipsuri în sistemul de protecție existent. Observațiile pot fi înregistrate în Formularul nr. 2 din anexa II sau într-un formular asemănător ce permite înregistrarea elementelor contextului în care a avut loc incidentul.

Evaluarea se realizează în timpul zilei, pe lumină. În urma celor observate de membrii RAT, se va stabili la fața locului un plan de monitorizare a zonei în vederea identificării ursului și studiului comportamentului acestuia.

### **b. Monitorizarea efectivă a zonei**

Monitorizarea efectivă se face de către membrii RAT în urma analizei complementare. Planul de monitorizare se stabilește de comun acord.

Pentru monitorizare se poate folosi Formularul nr. 3, ce contine o schița cu amplasarea observatorilor și a altor echipamente ce sunt utilizate, sau orice alt format stabilit în cadrul echipei. Formularul mai conține, de asemenea, un set de informații privind identificarea ursului și analiza comportamentului acestuia.

Reprezentantul gestionarului fondului cinegetic va fi invitat să participe la monitorizare. Monitorizarea se face maxim 5 zile consecutiv, după care se redactează un raport sinteza ce va conține rezultatele monitorizării. Ca și format se poate utiliza Raportul nr.1 din anexa III, ce conține rezultatul monitorizării și recomandarea RAT ce va fi transmisă autorităților competente.

Dacă în zonă în perioada de monitorizare au mai aparut incidente, acestea vor fi analizate individual, fiind completat câte un **Formular nr. 1** pentru fiecare caz în parte. Toate aceste documente se vor anexa dosarului inițial.

Materiale foto relevante vor fi atașate documentelor realizate.

### c. Concluziile monitorizării

**Raportul de sinteza** și concluziile se realizează după 5 zile de monitorizare sau după caz atunci când membrii echipei RAT consideră că informațiile obținute sunt elocvente pentru elaborarea unei recomandări utile autorităților responsabile.

**INFORMAȚIILE OBȚINUTE DIN MONITORIZARE SE INTERPRETEAZĂ UTILIZÂND CRITERIILE DE EVALUARE A RISCULUI PREZENTANTE ÎN CAPITOLUL II AL PREZENTULUI GHID.**

În cadrul raportului de sinteza se propune și măsura necesară pentru diminuarea riscului precum și observațiile observatorilor după caz.

Recomandarea echipei RAT va oferi una din următoarele soluții:

- **Nu se intervine** – se monitorizează în continuare zona cu sprijinul gestionarului fondului cinegetic;
- **Se aplică măsuri de protecție** suplimentare și/sau măsuri de îndepărtare;
- **Se capturează exemplarul**, se marchează prin mijloace specifice (colar GPS sau transmisător de ureche și **se relochează** într-o zonă izolată;
- **Se propune scoaterea definitivă din populație** – prin procedura legală de aplicare a derogărilor.

În situația în care ursul nu a fost identificat, în maxim 5 zile acțiunea de monitorizare se suspendă, se completează **raportul de sinteza** cu condiția minimă a monitorizării în continuare a zonei. În aceste situații nu se propune capturarea sau recoltarea ursului.

**IMPORTANT:** RAT nu este un factor de decizie ci un instrument ce are menirea de a obține informații concludente privind un risc potențial generat de prezența unui exemplar de urs într-o anumită zonă locuită de om.

Se recomandă ca **Raportul de sinteza** elaborat să fie transmis spre informare:

- MMP;
- APM;
- ITRSV;
- GNM;
- Gestionar fond cinegetic.

## **Acțiuni post monitorizare**

Se consideră acțiuni post monitorizare acțiuni declanșate în urma deschiderii unui dosar al conflictului în baza analizei preliminare, evaluării și monitorizării și stabilirii recomandărilor echipei RAT, în baza rezultatelor înregistrate în raportul nr. 1 ca rezultat al evaluării riscului.

### **a. Monitorizarea zonei**

Se realizează în baza concluziei că riscul e nul, dar nu exclude și apariția altor incidente.

De principiu acțiunea de monitorizare a zonei constă în colectarea de informații, din zona de conflict, de către membri echipei RAT prin solicitarea de informații, în următoarele 10-30 de zile, de la reprezentantul gestionarului fondului cinegetic, reprezentantul primăriei sau reprezentantul poliției locale.

Dacă în intervalul de 3 luni de la deschiderea dosarului se mai semnalează un alt incident în aceeași zonă, se revine la **etapa de analiză preliminară**.

### **b. Implementarea unor măsuri de protecție**

Se realizează în baza concluziei că riscul este redus. În aceste situații, se vor implementa măsuri de protecție gen garduri electrice, semnalizatoare luminoase și/sau sonore etc. În completare se pot utiliza substanțe repelente, a căror folosire este autorizată.

În cazul aplicării măsurilor de protecție se revine la **etapa de monitorizare** a zonei în vederea evaluării efectelor acestora. În această situație rezultatele monitorizării se înregistrează de către echipa în forma prezentată în **Formularul nr. 4** ce vor fi corelate cu observațiile anterioare.

Dacă în timp de 3 luni după implementarea măsurilor de protecție în zonă nu se mai semnalează niciun incident conflictul se consideră închis.

Dacă în intervalul de 3 luni de la implementarea măsurilor de protecție se mai semnalează un alt incident în aceeași zonă, se revine la etapa de **evaluare și monitorizare** ce se finalizează cu un nou **raport de sinteza**.

Monitorizarea se poate realiza și prin intermediul reclamantului, a reprezentantului gestionarului fondului cinegetic ce vor fi solicitați să anunțe prezența ursului în zonă și efectele măsurilor de protecție. În acest scop Formularul nr. 4 va fi pus la dispoziția persoanelor solicitante.



### c. Capturare/relocare/monitorizare

Se realizează în baza concluziei că riscul este mediu, după obținerea avizului autorității centrale pentru protecția mediului.

În aceste situații rolul principal revine echipelor autorizate să execute lucrări de capturare-relocare (ARMU, BET etc.), deoarece dotările existente și calificarea personalului permit asemenea intervenții.

Echipa de intervenție (ARMU, BET) va completa **Raportul nr. 2** după desfășurarea acțiunii de capturare/marcare/relocare. Raportul va fi pus la dispoziție autorităților responsabile.

Exemplare relocate în zone izolate vor fi monitorizate prin intermediul colarelor GPS ce vor fi montate la gâtul animalelor. Zonele propuse pentru relocare sunt zone izolate cu distanțe de peste 10 km față de cea mai apropiată localitate, zone ce pot asigura resursa trofică necesară, zone în care există acceptul gestionarilor fondurilor cinegetice pentru relocare.

Un exemplar capturat/marcat/relocat va fi monitorizat minim 6 luni. **Nu se recomandă relocarea unor indivizi de urs problemă fără a asigura o monitorizare post relocare.** Rezultatele monitorizării pot fi înregistrate în forma prezentată în **Raportul nr. 3**.

În această situație gestionarii fondurilor cinegetice din zonă și din vecinătăți vor fi înștiințați privind acțiunea de marcarea a unor exemplare cu solicitarea ca în contextul recoltării unui asemenea urs, autoritățile să fie înștiințate în vederea închiderii dosarului.

În contextul în care ursul relocat nu este implicat în niciun incident în decursul a 6 luni de la relocare cazul se consideră închis.

În contextul în care un urs relocat și monitorizat este implicat într-un alt incident, în decursul a 6 luni de la relocare, în interiorul zonelor locuite, se va propune eutanasierea acestuia. Recomandarea de recoltare se poate face prin completarea unui nou **raport de sinteza** și transmiterea către autoritățile responsabile a acestuia.

**IMPORTANT:** Capturarea/relocarea se vor realiza cu respectarea legislației în vigoare.

Mutarea în sanctuar a unui urs capturat, poate fi considerată ca soluție de relocare, în condițiile în care un asemenea sanctuar ar avea capacitatea tehnică de a primi în custodie un exemplar de urs din sălbaticie. Decizia de a transfera un exemplar de urs sălbatic într-un sanctuar va fi luată doar de către autoritatea centrală pentru protecția mediului.

### d. Scoaterea definitivă<sup>30</sup> a ursului din populație

Se realizează în baza concluziei că riscul este mare, după obținerea avizului autorității centrale pentru protecția mediului.

<sup>30</sup>Prin scoaterea definitivă din populație se înțelege acțiunea prin care individului respectiv nu i se mai oferă șansa de a fi reabilitat. Acțiunea se poate face utilizând arme de vânătoare sau prin eutanasiere de către un medic veterinar.

Recoltarea sau capturarea în vederea eutanasierii este acțiunea prin care ursul este scos definitiv din populația de care aparține și se poate face prin două metode: împușcare cu armă cu glonț sau eutanasiere. Alegerea metodei de recoltare ține de autoritatea centrală pentru protecția mediului și va avea la baza decizia echipei RAT. Decizia de capturare va fi asumată de toți factorii implicați, pentru eliminarea tuturor suspiciunilor privind o potențială confuzie în ceea ce privește identificarea cu maximă precizie a exemplarului generator al situației de risc.

Pentru acțiunea de recoltare prin împușcare echipa RAT va pune la dispoziția gestionarului fondului cinegetic toate documentele ce au contribuit la identificarea ursului. În cazul eutanasierii, este necesară capturarea ursului. Aceasta poate fi făcută de echipele de intervenție abilitate sau de alte organizații specializate.

Se recomandă ca autoritățile de mediu să verifice dacă exemplarul recoltat este cel identificat în acțiunile de monitorizare.

Scoaterea definitivă din populație se face în baza unei derogări, conform legislației în vigoare.

Raportul privind aplicarea derogărilor va fi completat de organizația care a realizat recoltarea, respectiv a aplicat derogarea. Modelul raportului este cel prevăzut în legislația în vigoare.

**IMPORTANT:** Acțiunile post monitorizare c și d se vor implementa doar după primirea acceptului autorităților responsabile.

Activitatea de evaluare a riscului realizată de echipa RAT, finalizată cu Raportul nr. 1 transmis autorităților trebuie să se desfășoare în maxim 8 - 10 zile de la înregistrarea sesizării în registru de evidență.

Dosarul deschis cu ocazia realizării analizei preliminare se va considera închis în următoarele situații:

- Ursul identificat a fost recoltat imediat după obținerea aprobărilor necesare;
- Ursul identificat/marcat și/sau relocat și monitorizat a fost recoltat în acțiuni de vânătoare;
- Ursul identificat a fost relocat/monitorizat și nu a mai creat probleme într-un interval de 6 luni;
- Ursul identificat nu a mai creat probleme într-un interval de 3 luni de la monitorizarea zonei.

## BIBLIOGRAFIE

- AMBARLI, H. – *Analyses of human-bear conflict in Zusufeli, Artvin, Turkey*, Master thesis, Middle East Technical University, Turkey, 2006
- ANDELT W. F. 2001. *Effectiveness of livestock guarding animals for reducing predation on livestock*. *Endangered Species Update* 18, 4: 182–185.
- BANGS E., JIMANEZ M., NIEMEYER C., MEIER T., ASHER V., FONTAINE J., COLLINGE M., HANDEGARD L., KRISCHKE R., SMITH D., MACK C. 2005. *Livestock Guarding Dogs and wolves in the Northern Rocky Mountains of the United States*. *Carnivore Damage Prevention News* 8: 32–39.
- BERECZKY L., POP M., CHIRIAC S., 2010 - *Studii legate de eco-etologia ursului brun bazate pe monitorizarea post eliberatorie a puilor de urs orfani reabilitați*. Satu Mare – Studii și Comunicări Seria Științele Naturii Vol X-XI (2009-2010) pp: 149-160.
- BERECZKY L., POP M., CHIRIAC S., ANEGROAIE X., 2010– *A comparison of home range size, movements, habitat use and activity patterns of released orphan brown bears and wild captured brown bears in the Carpathian mountains of Romania*, 19th International Conference on Bear Research and Management, May 16-22, Tbilisi, Georgia, IBA 2010 Conference
- BERECZKY L., 2010. *Practical application of a bear rehabilitation centre in the scientific studies related with the specie behavior and ecology*, Master Thesis, University of West Hungary, Institute of Wildlife Management and Vertebrate Zoology, Sopron .
- BERECZKY L., POP I.M., CHIRIAC S., 2011 - *Analyze of brown bear populations regulating factors in the Romanian Carpathians based on a case study on survival rate and mortality cause of rehabilitated and re - introduced brown bears*, Poster at the 20th International Conference on Bear Research and Management, July 17-22, Ottawa, Canada.
- BERECZKY L., POP I.M., CHIRIAC S. 2011. *Trouble-making Brown bear Ursus arctos Linnaeus, 1758 (Mammalia: Carnivora) – behavioral pattern analysis of the specialized individuals*, *Travaux du Muséum National d'Histoire Naturelle Grigore Antipa*, vol.54(2), pp.541-554.
- BOURNE J. 2002. *Electric fencing for predator protection in Alberta*. *Carnivore Damage Prevention News* 5: 9–10.
- BURT W. H. 1943 *Territoriality and home range concepts as applied to mammals*. *J. Mammal.* 24, 346–352
- COCIU M., *Etologie-Comportamentul animal*. Editura All, Bucuresști, 1999.
- CHIRIAC S., SANDU R., CHIRIAC N. 2009 - *Rețeaua ecologică de protecție a carnivorelor mari din județul Vrancea*, ISBN: 978-973-0-06505-3, editor APM

Vrancea, proiect LIFE05NAT/RO/000170.

- CHIRIAC S., POPI I.M., RADU G., SANDU R.M. 2010 *Metodologie pentru implementarea sistemelor de protecție a culturilor agricole, șeptelului și stupinelor în vederea reducerii pagubelor produse de urși*, Focșani. ISBN 978-973-0-09167-0
- DAVIS H., WELLWOOD D., CIARNELLO L. - „Bear Smart” Community Program: *Background Report*, march 2002
- DORRANCE M. J., ROY L. D. 1978. *Aversive conditioning tests of black bears in beeyards failed*. Proceedings of the 8th Vertebrate Pest Conference: 251–254.
- DOLSON S. 2007- *Responding to human-black bear conflict. A guide to non-lethal bear management techniques*. Prepared by Geet Bear Smart Society.
- GIBEAU M.L., CLEVINGER A.P., HERRERO S., WIERYCHOWSKI J. 2002 – *Grizzly bear response to human development and activities in the Bow River Watershed, Alberta, Canada*, Biological Conservation 103(2002) 227-236.
- GREVE, P. M. K 2008 - *Behavior of the Scandinavian brown bear (Ursus arctos) when approached by people on foot*.
- HERRERO, S., *Bear attacks. Their causes and avoidance*. The Lyons Press, Revised edition 2002.
- HERRERO, S., T. SMITH, T.D. DEBRUYN, K. GUNTHER, and C. A. MATT. 2005. *From the Field: Brown bear habituation to people. safety, risks, and benefits*. Wildlife Society Bulletin, 33(1):362.373.
- IOJĂ, C., CHIRIAC, S., SANDU, R.M. 2004 - *Relația dintre activitățile de păstorit și carnivorele mari în vestul județului Vrancea*. Comunicări de Geografie 7: 487–490.
- KACZENSKI P., 2000. *Co-existence of brown bear and men in Slovenia*. Teză Doctorat, Universitatea Tehnică Munchen.
- LINNELL, J. C. D., ODDEN J., SMITH M. E., AANES R., SWENSON J. E. 1999. *Large carnivores that kill livestock: do “problem animals” really exist?* Wildlife. Society Bulletin 27:698-705.
- MANOLACHE, S., ROZYLOWICZ, L., CHIRIAC, S., SANDU, R.M., 2009. *Parcul Natural Putna–Vrancea. Element cheie în conservarea carnivorelor mari*. Agenția pentru Protecția Mediului Vrancea, Focșani, Romania, 2009
- MERTENS A., PROMBERGER C., GHEORGE P. 2002. *Testing and implementing the use of electric fences for night corrals în Romania*. Carnivore Damage Prevention News 5: 2–5.
- MERTENS A. IONESCU O., 2001 *Ursul – ecologie, etologie, management*. Haco International.
- MICU I., 1998., *Ursul brun, aspecte eco-etologice*, Editura Ceres, Bucuresti.
- PÂRÂU, N.S., 2006, *Occupations and professions with increased risk of a brown bear*

- (Ursus arctos arctos) attack in the Romanian Carpathians – short communication, Brukenthal Acta Musei, Sibiu, I.3. pp 235-236
- POP I. M. 2007., *Scurta analiză a situației populației de urs în județul Covasna*. Studii și Comunicări Seria Științele Naturii, vol. VIII (2007) pp:29-35, Muzeul Județean Satu Mare.
- POP I. M., CHIRIAC N., 2010. *Risk Assessment Team – a tool for human-bear conflicts management in the Romanian eastern carpathians*. Poster, 19th International Conference on Bear Research and Management, May 16-22, Tbilisi, Georgia, IBA 2010 Conference
- POP I.M., BERECZKY L., CHIRIAC S., 2011. *Analyses of the Romanian south-eastern Carpathian human-bear conflicts based on bear damages, human opinion, bear hunting*, Poster at the 20th International Conference on Bear Research and Management, July 17-22, Ottawa, Canada, 2011
- POP I.M., 2011. *Studiul pagubelor provocate de urs septelului din zona județelor Covasna, Harghita și Vrancea*. Brașov. Lucrare de disertație, Facultatea de Silvicultură și Exploatarea Forestiere.
- POP I.M., 2011. *Ursul brun de la conflict la conservare*, Sf. Gheorghe, ISBN 978-973-0-11584-0.
- POP I.M. , SALLAY A., BERECZKY L., CHIRIAC S.. 2012. *Land use and behavioral patterns of brown bears in the South- Eastern Romanian Carpathian Mountains: A case study of relocated and rehabilitated individuals*, Procedia Environmental Sciences, 2012, 14, pp.111-122.
- PREDOIU G, UNGUREAN S. 2010 *.Analysis of the institutional frame regarding the bear management in Romanian conditions*. Bulletin of the Transilvania University of Brașov, Ser. VII, Social Sc., Vol. 3(52)
- RADUCH J.,2002. *Prevention of problemn with nuisance bear through protecting their biotope. în The integrated solution to the problem of nuisance bears (Ursurs arctos)*. Rigg R., Balekova K., Conference proceedings, Nova Sedlica, Slovakia.
- ROZYLOWICZ, L., CHIRIAC, S., IVANOF, N.,2004. *Large Carnivore Protection în Vrancea Country*. Ars Docendi, Bucharest, Romania.
- SHIVIK J. A. 2004. *Non-lethal alternatives for predation management*. Sheep & GoatResearch Journal 19: 64–71.
- SHIVIK J. A., TREVES A., CALLAHAN P. 2003. *Nonlethal techniques for managing predation: primary and secondary repellents*. Conservation Biology 17: 1531–1537.
- SMITH M. E., LINNELL J. D. C., ODDEN J., SWENSON J. E. 2000. *Review of methods o reduce livestock depredation: I. Guard animals*. Acta Agriculturae Scandinavica, Sect. A, Animal Sci. 50: 279–290.
- SMITH, T .S, HERRERO, S. and DEBRUYN, T. D. 2005. *Alaskan brown bears*,

*humans, and habituation.* Ursus 16(1):1.10 (2005)

SWENSON, J.E., 1999. *Does hunting affect the behavior of brown bears in Eurasia?*, Ursus 11:157-162.

ZEDROSSER, A., DAHLE B., SWENSON J.E., GERSTL N., 2001. *Status and management of the brown bear in Europe*, Ursus 12:9-20, 2001.

\*\*\*Acta Agriculturae Scandinavica, Sect. A, Animal Sci. 50: 304–315.

\*\*\*AUSTRIAN BEAR EMERGENCY TEAM. 2006. JJ1 „Bruno“ în Austria and Germany 2006. – Protocol and Risk Assessment, Vienna, Austria

\*\*\*USDA. 1994. A producers guide to preventing predation of livestock. United States Department of Agriculture, Animal and Plant Health Inspection Service, Agriculture Information Bulletin 650.

\*\*\*VIDRIH A. 2002. Electric fencing and carnivore damage prevention. Carnivore Damage Prevention News 5: 10–12.

\*\*\*WSPA (2009): Principles of Human - Bear Conflict Reduction. Human - Bear Conflict Working Group, Istanbul.

\*\*\*Länderübergreifende Koordinierungsstelle für Bärenfragen (2005): Managementplan Bär Österreich – überarbeitete Version 2005, WWF Österreich, Wien, 51 pp.

Proiectul LIFE Nature LIFE02/NAT/RO/8576 „Conservarea în situ a carnivorelor mari din județul Vrancea”, 2003, *Metodologia de capturare și monitorizare a ursului brun din Munții Vrancei*

Proiectul LIFE Nature LIFE02/NAT/RO/8576 „Conservarea în situ a carnivorelor mari din județul Vrancea”, 2004, *Studiul de fezabilitate pentru Rețeaua ecologică de protecție a carnivorelor mari din județul Vrancea*

Proiectul LIFE Nature LIFE05/NAT/RO/000170 „Îmbunătățirea sistemului de protecție a carnivorelor mari din județul Vrancea” – *Raport de monitorizare prin telemetrie a carnivorelor mari – 2006*

**ANEXE**





## ANEXA I

Cazuri analizate în cadrul proiectului LIFE08NAT/RO/000500 (<http://www.lifeursus.carnivoremari.ro/rapoarte-si-produse.php>)

### Cazul RAT: CV/Bodoc/001/19.06.2010

**Județ:** Covasna

**Localitate:** Bodoc

**Localizare:** Carieră argilă

**Membrii RAT:** Pop Ioan Mihai, Matei Liviu

#### **Descrierea problemei:**

În data de 19 iunie, un urs juvenil a fost observat pe drumurile comunei Bodoc. În aceeași noapte ursul a intrat în două gospodării unde a distrus un cuibar pentru găini. În următoarele două nopți ursul a fost observat în alte două zone din localitate.

#### **Rezultatele monitorizării:**

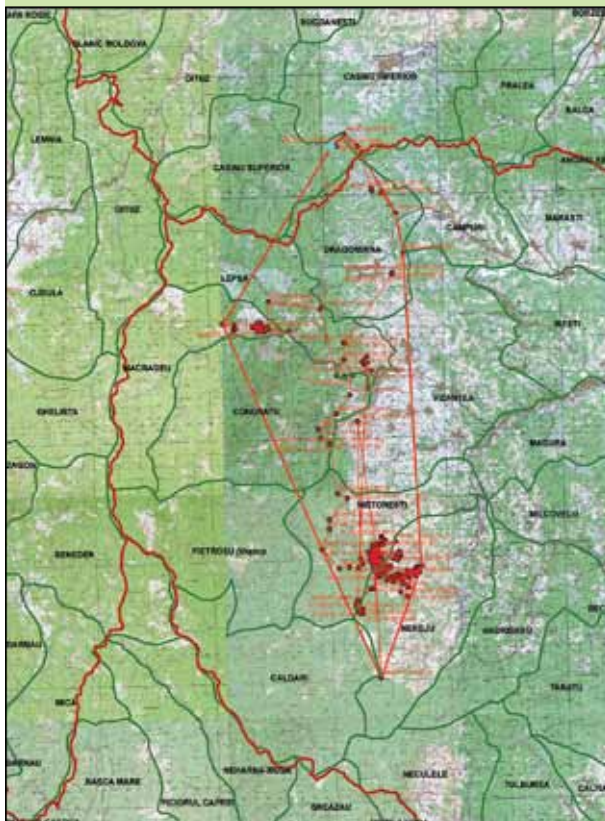
După două nopți de monitorizare a localității, ursul a fost identificat ca fiind un pui de doi ani, având un comportament punctul normal.

#### **Recomandarea RAT:**

Relocarea exemplarului în Parcul Natural Putna Vrancea.

#### **Soluția implementată/rezultate:**

În data de 24 iunie 2010, exemplarul a fost capturat, marcat cu un colar GPS/GSM (vezi poze și harta) și relocat într-o zonă izolată din Munții Vrancei. Pe perioada monitorizării nu au fost raportate incidente sau pagube.



## Cazul RAT: VN/Lepșa/001/15.08.2010

**Județ:** Vrancea

**Localitate:** Lepșa

**Localizare:** Livadă

**Membrii RAT:** Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu

### **Descrierea problemei:**

În perioada 8-15 august o femelă cu doi pui a fost observată în câteva livezi și vecinătatea unor gospodării din localitatea Lepșa. Din informațiile colectate aceeași femelă a fost observată și în anul 2009.

### **Rezultatele monitorizării:**

Echipa de monitorizare a confirmat prezența femelei în prima noapte de monitorizare, dar nu a reușit să identifice cu precizie exemplarul.

### **Recomandarea RAT:**

Implementarea unor sisteme eficiente de protecție a livezii.

### **Soluția implementată/rezultate:**

Echipa proiectului LIFEURSUS a amplasat la limita livezii un sistem mixt de protecție constând în gard electric și substanțe repelente. În noaptea următoare femela a fost electrocutată de gard și a părăsit imediat zona. În următoarele săptămâni femela nu a mai fost observată în localitate.





**Cazul RAT: HR/Vlahita/001/17.08.2010**

**Județ:** Harghita

**Localitate:** Vlahita

**Localizare:** stupină

**Membrii RAT:** Szabo Szilard, Both Jozsef, Mihai Pop

**Descrierea problemei:**

În data de 16 august o femelă cu doi pui a intrat într-o stupină în localitatea Vlăhița și a distrus complet un stup. În aceeași seara femela mai fost observată în alte locații.

**Rezultatele monitorizării:**

În următoarea noapte ursul a încercat să intre din nou în stupină, dar a fost gonit.

**Recomandarea RAT:**

1. Monitorizarea zonei
2. Îmbunătățirea sistemului de protecție.

**Soluția implementată/rezultate:**

După atac stupina a fost protejată cu un gard electric. După încă două încercări de a intra, ursul nu a mai fost observat în zonă în următoarele săptămâni.

## Cazul RAT: CV/Ghelinta/001/17.06.2011

**Județ:** Covasna

**Localitate:** Ghelinta

**Localizare:** Casă izolată la marginea satului

**Membrii RAT:** Pop Ioan Mihai, Berde Lajos, Matei Liviu.

### **Descrierea problemei:**

În data de 15 iunie 2011 un urs juvenil a fost observat în curtea unei case izolate la marginea localității. Ursul a mai fost observat în zonă, dar nu a intrat în gospodării sau la stupine. În următoarele 6 zile ursul a fost observat în timpul zilei pe lângă gospodărie și pe drumul forestier din vecinătate. În data de 24 iunie, proprietarul a făcut o plângere oficială privind uciderea de către urs a trei miei în curte. Actul de prădare a avut loc în timpul zilei în prezența oamenilor în curte.

### **Rezultatele monitorizării:**

Pe data de 17 iunie ursul a fost identificat de echipa RAT ca fiind un exemplar de doi ani, într-o stare fiziologică slabă. În zilele următoare, ursul a fost observat hrănindu-se la mușuroaiele de furnici din zonă. Monitorizarea s-a realizat cu ajutorul gestionarului fondului cinegetic.

După data de 24 iunie, ursul a intrat în fiecare zi în gospodărie, fără a fi intimidat de prezența oamenilor.

### **Recomandarea RAT:**

Scoaterea definitivă a ursului din populație prin solicitarea unei derogări de la Ministerul Mediului și Pădurilor.

### **Implemented solution/results:**

Pe data de 1 iulie, ursul a fost împușcat, după identificarea lui de către membrii echipei RAT. La analiza conținutului stomacal am constatat ca aparatul digestiv al ursului era plin de hrană concentrată utilizată de fermier pentru furajarea vacilor în grădina din spatele casei.



**Cazul RAT: HR/Baile Tusnad/002/27.04.2011**

**Județ:** Harghita

**Localitate:** Băile Tușnad

**Localizare:** Container deșeurii

**Membrii RAT:** Szabo Szilard, Ioan Mihai Pop

**Descrierea problemei:**

Prezența urșilor gunoieri este o problemă istorică în localitate. Fenomenul este mai vechi de 20 de ani și are ca și cauze un complex de factori reprezentați de amplasarea localității în cadrul celui mai important coridor ecologic, dar și modul de gestiune al deșeurilor începând cu anii 1970. Condițiile de habitate fac ca prezența urșilor să fie una inevitabilă și permanentă.

Problema s-a dezvoltat în jurul pubelelor de deșeurii menajere amplasate în vecinătatea pădurii și protejate superficial. După închiderea rampei de deșeurii a orașului în perioada 2008-2009, urșii gunoieri au început să frecventeze spațiul intravilan al localității.

**Rezultatele monitorizării:**

O femelă cu doi pui de anul anterior a fost identificată ca hrănindu-se zilnic la pubelele din vecinătatea gării CFR din localitate, o zonă cu o activitate umană intensă. Din informațiile deținute anterior, în anul 2010, femela a avut patru pui. După prima noapte de observații, datorită prezenței puilor s-a propus relocarea întregii familii.

**Recomandarea RAT:**

Relocarea femelei și a puilor în munții Vrancei.

**Implemented solution/results:**

Femela și ambii pui (vezi foto) au fost capturați și relocați în Munții Vrancei în zona Nereju. După o lună de monitorizare cu semnale izolate de la exemplarele cu colar, s-a constatat că femela s-a separat de pui, fiind observați în zone diferite. Puii au manifestat în continuare un comportament habituat, recepționarea datelor fiind întreruptă în timp scurt din motive necunoscute. De asemenea, puii nu au mai fost localizați. Femela a manifestat un comportament normal, evitând sistematic zonele locuite. După trei luni de monitorizare s-a pierdut semnalul de la ursoaică fiind cel mai probabil braconată.

Problema de la Tușnad rămâne însă o problemă permanentă, ce necesită măsuri deosebite pentru menținerea conflictelor sub control. În perioada următoare alți trei urși au fost observați și monitorizați în zonă.



Caz nr. \_\_\_\_\_

**Formular nr. 1**

### **ANALIZA PRELIMINARĂ**

Data (zz/ll/an) \_\_\_\_\_ Localitatea \_\_\_\_\_ Ora sosirii \_\_\_\_\_, Ora plecării \_\_\_\_\_,  
Nume reclamant \_\_\_\_\_, Date de contact reclamant \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_ nr. din registru sesizări \_\_\_\_\_  
Nume Membru RAT \_\_\_\_\_ Coordonate X \_\_\_\_\_ Y \_\_\_\_\_

#### **A. Declarația reclamantului:**

S-a înregistrat electronic  Da  Nu  
A.1 Data și ora la care a semnalat prezența ursului : \_\_\_\_\_  
A.2 Locația unde a observat animalul:  Lângă padure  Pe câmp  În gospodărie  
 În grajd  Alte \_\_\_\_\_  
A.3 Sexul:  Mascul  Femela  Femela cu pui  Necunoscut  
A.4 Semne particulare: \_\_\_\_\_  
A.5 Reacția ursului la prezența omului:  Defensiv  Indiferent  Agresiv  Alte \_\_\_\_\_  
Observații: \_\_\_\_\_

#### **B. Declarație martor:**

S-a înregistrat electronic  Da  Nu

Nume/Prenume/Date de contact \_\_\_\_\_  
B.1 Data și ora la care a semnalat prezența ursului : \_\_\_\_\_  
B.2 Locația unde a observat animalul:  Lângă padure  Pe câmp  În gospodărie  
 În grajd  Alte \_\_\_\_\_  
B.3 Sexul:  Mascul  Femela  Femela cu pui  Necunoscut  
B.4 Semne particulare: \_\_\_\_\_  
B.5 Reacția ursului la prezența omului:  Defensiv  Indiferent  Agresiv   
Alte \_\_\_\_\_  
Alte observații: \_\_\_\_\_

#### **C. Identificare urme**

C.1 Lățime labă față \_\_\_\_\_ cm, Lățime labă spate \_\_\_\_\_ cm, Lungime labă spate \_\_\_\_\_ cm.  
C.2 Amplasamentul unde sunt vizibile urmele:  Curte  Grajd  Livadă  Drum  Stupină  Lizieră  Alte \_\_\_\_\_  
C.3 Alte urme :  Excremente  Păr  Zgârieturi  Mușcături  Alte \_\_\_\_\_  
C.4 Vechime urme:  1-6 ore  6-12 ore  12-18 ore  peste 18 ore  
C.5 Traseul de acces al ursului spre gospodărie:  
C.6 Distanța de la urme la locuință:  0-100 m  100-300m  300-500m  peste 500m.  
C.7 Distanța de la urme la pădure:  0-100 m  100-300m  300-500m  peste 500m.  
C.8. Alte observații: \_\_\_\_\_

D. Daune/pagube

D.1. Paguba provocată:  Animale  Culturi  Livezi  Alte \_\_\_\_\_

D1.1. Specia \_\_\_\_\_ Categoria \_\_\_\_\_ Nr/ Buc. \_\_\_\_\_

D.2. Amplasamentul pagubei:  În afara gospodăriei  În curte  Grajd  Alte \_\_\_\_\_

D.3. Măsuri de protecție existente:

Nici una  Gard lemn  Gard sârmă  Gard electric  Alte \_\_\_\_\_  1-2 câini  
 2-4 câini  4-6câini  fără câini

D.4. Alte observații:

E. Descrierea amplasamentului și a vecinătăților

E.1.  Locuință izolată  La margine de localitate  În localitate  Alte \_\_\_\_\_

E.2. Tipul de pădure din vecinătate:  Molidiș  Amestec de rășinoase cu fag  Făget  Făgeto gorunet

Alte \_\_\_\_\_

E.3. Stadiul de vegetație al pădurii  Semînțiș, desiș  Nuieliș  Prăjiniș, păriș  Codrișor  
 Codru  Alte \_\_\_\_\_

E.4. Distanța față de pădure:  0-100 m  100-300m  300-500m  peste 500m.

E.5. Alte habitate aflate în vecinătate:  Pășune cu arbori  Pășune împădurită  Pășune cu arbuști  Culturi agricole la maturitate  Alte \_\_\_\_\_

E.5. Surse atrăgătoare:  Animale în grajd  Animale în staul  Pomi  Culturi  Deșeuri menajere  Resturi animale  Alte \_\_\_\_\_

E.6. Descrierea atractantului

F. Informații de ordin cinegetic (Se solicită de la reprezentantul gestionarului fondului cinegetic)

Fond cinegetic \_\_\_\_\_ Gestionar \_\_\_\_\_

Reprezentant gestionar \_\_\_\_\_

F.1 Distanța amplasamentului față de observatoare  0-500m  500-1000m  1000-2500m  2500-5000m  peste 5000m

F.2 Bârloage identificate la  0-500m  500-1000m  1000-2500m  2500-5000m  peste 5000m față de amplasament.

F.3 În sezon au fost semnalate concentrări în vecinătatea amplasamentului (sub 1000m)  
 DA  NU  NU STIU

F.4. La ultimele vânători a fost rănit vreun exemplar de urs fără a fi identificat și împușcat mortal:  DA  NU  NU STIU. Dacă DA, detalii \_\_\_\_\_

F.5. A fost observat în zonă vreun exemplar rănit, sau prezentând un handicap  DA  NU  NU STIU

Dacă DA, detalii \_\_\_\_\_

Alte observații legate de sursa de hrana:

G. Istoricul conflictelor (informații de la reprezentantul gestionarului fondului cinegetic sau de la reprezentantul primăriei)

G.1. Câte conflicte au fost semnalate acest sezon:  nici unul  1-5  5-10  10-15  peste 15

G.2. Câte conflicte s-au finalizat cu atacarea omului:  nici unul  1-3  3-5  peste 5

G.3. Câte incidente au fost semnalate în ultimele 7 zile:  nici unul  1-5  5-10

G.4. Câte conflicte s-au finalizat cu atacarea omului în ultimele 7 zile  nici unul  1-3  
 3-5  peste 5  
 G.5. Echipa RAT a mai facut evaluări în zonă? \_\_\_\_\_. Daca DA  
 detaliați \_\_\_\_\_  
 G.5. Alte informații:  
 G.6. Măsuri luate dupa incident:

EVALUAREA PRELIMINARĂ (se bifează doar o singura data pentru fiecare element)

Elementul	Condiții normale	Risc existent
A		
B		
C		
D		
E		
F		
G		

CONCLUZIE PRELIMINARĂ – PAȘII URMĂTORI:

- Monitorizarea în continuare a zonei de către membrul echipei RAT prin solicitarea de informații, în următoarele 48 de ore, de la reprezentantul gestionarului fondului cinegetic, reprezentantul primăriei sau reprezentantul poliției locale.
- Convocarea de urgență a membrilor RAT și observatorilor în vederea organizării unor acțiuni detaliate de monitorizare cu echipamente specifice.

Se solicită amplasarea de măsuri repelente sau măsuri de protecție:

- DA  NU

Schița amplasamentului și vecinătăților:



**ANALIZA COMPLEMENTARĂ**

Data (zz/ll/an) \_\_\_\_\_ Localitatea \_\_\_\_\_ Ora sosirii \_\_\_\_\_, Ora plecării \_\_\_\_\_,  
 Nume membri RAT \_\_\_\_\_  
 Nume observatori invitați: \_\_\_\_\_

**A. Identificare urme (se vor compara cu cele din Formularul nr. 1)**

A.1 Lățime labă față \_\_\_\_\_ cm, Lățime labă spate \_\_\_\_\_ cm, Lungime labă spate \_\_\_\_\_ cm.

Lațime labă față \_\_\_\_\_ cm, Lățime labă spate \_\_\_\_\_ cm, Lungime labă spate \_\_\_\_\_ cm.

Lațime labă față \_\_\_\_\_ cm, Lățime labă spate \_\_\_\_\_ cm, Lungime labă spate \_\_\_\_\_ cm.

A.2 Amplasamentul unde sunt vizibile urmele :  Curte  Grajd  Livadă  Drum  Stupină  Lizieră  Alte \_\_\_\_\_.

A.3 Alte urme :  Excremente  Păr  Zgârieturi  Mușcături  Alte \_\_\_\_\_.

A.4 Vechime urme:  1-6 ore  6-12 ore  12-18 ore  peste 18 ore

A.5. Traseul de acces al ursului spre gospodărie:

A.6 Distanța de la urme la locuință:  0-100 m  100-300m  300-500m  peste 500m.

A.7 Distanța de la urme la pădure:  0-100 m  100-300m  300-500m  peste 500m.

A.8. Alte observații

A.9. Număr urși identificați după urme  1  2  3  4  5

**E. Descrierea amplasamentului și a vecinătăților**

E.1.  Locuință izolată  La margine de localitate  În localitate  Alte \_\_\_\_\_.

E.2. Tipul de pădure din vecinătate:  Molidiș  Amestec de rășinoase cu fag  Făget  Făgeto gorunet  Alte \_\_\_\_\_.

E.3. Stadiul de vegetație al pădurii  Semînțiș, desiș  Nuieliș  Prăjiniș, păriș  Codrișor  Codru  Alte \_\_\_\_\_.

E.4. Distanța față de pădure:  0-100 m  100-300m  300-500m  peste 500m.

E.5. Alte habitate aflate în vecinătate:  Pășune cu arbori  Pășune împădurită  Pășune cu arbuști  Culturi agricole la maturitate  Alte \_\_\_\_\_.

E.5. Surse atrăcănți:  Animale în grajd  Animale în staul  Pomi  Culturi  Deșeuri menajere  Resturi animale  Alte \_\_\_\_\_.

E.6. Descrierea atrăcătului \_\_\_\_\_.

E.7. Alte observații:

Schița amplasamentului și vecinătăților:

Caz nr. \_\_\_\_\_

Formular nr. 3  
Partea I

**MONITORIZARE**  
nr. acțiune monitorizare \_\_\_\_\_

Data (zz/ll/an) _____	Localitatea _____
Ora începerii monitorizării _____,	Ora terminării monitorizării _____,
Membru RAT 1: _____	- M1
Membru RAT 2: _____	- M2
Membru RAT 3: _____	- M3
Membru RAT 4: _____	- M4
Membru RAT 5: _____	- M5
Observator (nume/instituție) 1: _____	- O1
Observator (nume/instituție) 2: _____	- O2
Observator (nume/instituție) 3: _____	- O3
Observator (nume/instituție) 4: _____	- O4

Echipamente utilizate:

\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

Schița amplasării observatorilor și echipamentelor:

\_\_\_\_\_

Se completează pentru fiecare punct de observație stabilit.

Nume membru RAT _____
Nume Observator _____
Punctul de observație – nume/nr. _____
Ora sosirii _____
Direcția din care a sosit _____
Ora plecării _____
Direcția în care a plecat _____

A. Descrierea animalului

Culoare: <input type="checkbox"/> Brun <input type="checkbox"/> Brun închis <input type="checkbox"/> Brun deschis <input type="checkbox"/> Brun cenușiu
Vârsta aproximativă : <input type="checkbox"/> pui <input type="checkbox"/> 2-5 ani <input type="checkbox"/> 5-10 ani <input type="checkbox"/> 10-15 ani <input type="checkbox"/> 15-20 de ani <input type="checkbox"/> 20 de ani și peste.
Greutatea aproximativă (kg): <input type="checkbox"/> 0-50 <input type="checkbox"/> 50-100 <input type="checkbox"/> 100-150 <input type="checkbox"/> 150-200 <input type="checkbox"/> 200-250 <input type="checkbox"/> 250-300 <input type="checkbox"/> peste 300
Punctaj CIC _____
Sexul: <input type="checkbox"/> mascul <input type="checkbox"/> femelă <input type="checkbox"/> necunoscut <input type="checkbox"/> femela cu _____ pui
Semne particulare:
Istoricul ursului dacă e cunoscut:

B. Comportamentul ursului la sosire

Comportamentul ursului	Descriere
Pleacă imediat după sosire	
Pasiv	Pare că nu a observat prezența oamenilor/observatorilor
Indiferent	<input type="checkbox"/> f ace pauze <input type="checkbox"/> se hrănește <input type="checkbox"/> alte _____
Curios/Circumspect	<input type="checkbox"/> stă în două labe <input type="checkbox"/> adulmecă <input type="checkbox"/> își mișcă capul în sus și în jos
Defensiv	Pleacă la observarea oamenilor sau a observatorilor. <input type="checkbox"/> aleargă <input type="checkbox"/> merge
Defensiv - nervos	<input type="checkbox"/> respiră zgomotos <input type="checkbox"/> clănțâne din dinți <input type="checkbox"/> lovește pământul cu labele <input type="checkbox"/> mimează atacul
Agresiv	<input type="checkbox"/> ataca decisiv omul <input type="checkbox"/> atacă decisiv câini sau alt animal
Alte observații	

C. Comportamentul ursului în zona monitorizată

Comportamentul ursului	Descriere
Pasiv	Pare că nu a observat prezența oamenilor/observatorilor
Indiferent	<input type="checkbox"/> face pauze <input type="checkbox"/> se hrănește <input type="checkbox"/> alte _____
Curios/Circumspect	<input type="checkbox"/> stă în două labe <input type="checkbox"/> adulmecă <input type="checkbox"/> își mișcă capul în sus și în jos
Defensiv	Pleacă la observarea oamenilor sau a observatorilor. <input type="checkbox"/> aleargă <input type="checkbox"/> merge
Defensiv - nervos	<input type="checkbox"/> respiră zgomotos <input type="checkbox"/> clănțâne din dinți <input type="checkbox"/> lovește pământul cu labele <input type="checkbox"/> mimează atacul
Agresiv	<input type="checkbox"/> ataca decisiv omul <input type="checkbox"/> atacă decisiv câini sau alt animal
Alte observații	

C. Comportamentul ursului la plecare

Comportamentul ursului	Descriere
Motivul plecării: <input type="checkbox"/> alungat <input type="checkbox"/> deranjat <input type="checkbox"/> de buna voie <input type="checkbox"/> alt _____	
Pasiv	Pare că nu a observat prezența oamenilor/observatorilor
Indiferent	<input type="checkbox"/> face pauze <input type="checkbox"/> se hrănește <input type="checkbox"/> alte _____
Curios/Circumspect	<input type="checkbox"/> stă în două labe <input type="checkbox"/> adulmecă <input type="checkbox"/> își mișcă capul în sus și în jos
Defensiv	Pleacă la observarea oamenilor sau a observatorilor. <input type="checkbox"/> aleargă <input type="checkbox"/> merge <input type="checkbox"/> se cațără în arbori.
Defensiv - nervos	<input type="checkbox"/> respiră zgomotos <input type="checkbox"/> clănțâne din dinți <input type="checkbox"/> lovește pământul cu labele <input type="checkbox"/> mimează atacul
Agresiv	<input type="checkbox"/> ataca decisiv omul <input type="checkbox"/> atacă decisiv câini sau alt animal
<input type="checkbox"/> părăsește definitiv amplasamentul <input type="checkbox"/> se depărtează până la distanța _____	
Alte observații	

Comentarii/observații suplimentare:

**MONITORIZARE EFECTE MĂSURI DE PROTECȚIE**

Nume membru RAT _____
Nume Observator _____
Altă persoană _____
Punctul de observație – nume/nr. _____

Ora sosirii _____
Direcția din care a sosit _____
Ora plecării _____
Direcția în care a plecat _____

**A. Descrierea animalului**

Culoare: <input type="checkbox"/> Brun <input type="checkbox"/> Brun închis <input type="checkbox"/> Brun deschis <input type="checkbox"/> Brun cenușiu
Vârsta aproximativă : <input type="checkbox"/> pui <input type="checkbox"/> 2-5 ani <input type="checkbox"/> 5-10 ani <input type="checkbox"/> 10-15 ani <input type="checkbox"/> 15-20 de ani <input type="checkbox"/> 20 de ani și peste.
Greutatea aproximativă: <input type="checkbox"/> 0-50 <input type="checkbox"/> 50-100 <input type="checkbox"/> 100-150 <input type="checkbox"/> 150-200 <input type="checkbox"/> 200-250 <input type="checkbox"/> 250-300 <input type="checkbox"/> peste 300
Sexul: <input type="checkbox"/> mascul <input type="checkbox"/> femelă <input type="checkbox"/> necunoscut <input type="checkbox"/> femela cu _____ pui
Semne particulare:

**B. Comportamentul ursului în contact cu măsura de protecție**

<b>Comportamentul ursului</b>	<b>Descriere</b>
Pleacă imediat după sosire	
Pasiv/indiferent	Pare că nu a este deranjat de măsura de protecție
Curios/Circumspect	<input type="checkbox"/> stă în două labe <input type="checkbox"/> adulmecă <input type="checkbox"/> își mișcă capul în sus și în jos
Defensiv	Pleacă la contactul cu măsurile de protecție. <input type="checkbox"/> aleargă <input type="checkbox"/> merge normal
Defensiv - nervos	<input type="checkbox"/> respiră zgomotos <input type="checkbox"/> clănțâne din dinți <input type="checkbox"/> lovește pământul cu labele <input type="checkbox"/> mimează atacul
Agresiv	<input type="checkbox"/> atacă decisiv omul <input type="checkbox"/> atacă decisiv câini sau alt animal
Ursul revin pe amplasament în <input type="checkbox"/> 1-6 ore <input type="checkbox"/> 6-12 ore <input type="checkbox"/> 12-24 ore <input type="checkbox"/> 24-48 ore <input type="checkbox"/> mai mult de 48 ore _____	

Efectul măsurilor de protecție:  nesemnificativ  relativ eficient  eficient  
Alte observații:

Caz nr. \_\_\_\_\_

**Raport nr. 1**

## **REZULTATELE MONITORIZĂRII / RECOMANDAREA RAT**

Membrii echipei RAT \_\_\_\_\_, în baza sesizării făcute de \_\_\_\_\_ în data de \_\_\_\_\_, în baza reclamației făcute de \_\_\_\_\_ din localitatea \_\_\_\_\_, județul \_\_\_\_\_, sesizare înregistrată în registru de sesizări al RAT cu nr. dosar \_\_\_\_\_, am procedat la parcurgerea etapelor prevăzute în metodologia RAT după cum urmează:

- Analiza preliminară realizată de \_\_\_\_\_ în data de \_\_\_\_\_, concluzia \_\_\_\_\_ înregistrată în formularul nr. 1.
- Convocarea RAT în data de \_\_\_\_\_.
- Evaluarea și monitorizarea demarate din data \_\_\_\_\_, finalizate în data de \_\_\_\_\_, în cadrul amplasamentului \_\_\_\_\_.
- Raport nr. 1 anterior existent din data \_\_\_\_\_ (doar în situația în care s-a făcut o nouă monitorizare și evaluare)

Măsurile de protecție existente sau implementate:

Efectul măsurilor de protecție implementate:

### **În cadrul acestor acțiuni am constatat următoarele:**

Incidentul a fost creat de  un  mai multe exemplar(e) de urs brun,  neidentificat  identificat, având următoarele caracteristici:

Culoare:  Brun  Brun închis  Brun deschis  Brun cenușiu  
Vârsta aproximativă:  pui  2-5 ani  5-10 ani  10-15 ani  15-20 de ani  20 de ani și peste.  
Greutatea aproximativă:  0-50  50-100  100-150  150-200  200-250  250-300  peste 300  
Sexul:  mascul  femelă  necunoscut  femela cu \_\_\_\_\_ pui  
Semne particulare:

În baza monitorizării zonei și a analizei comportamentului ursului, am constatat că ursul are un comportament  **normal**  **anormal**, dominant  **defensiv**  **indiferent**  **circumspect**  **agresiv**, fiind atras în zonă de \_\_\_\_\_

În baza rezultatelor monitorizării și a criteriilor de evaluare a riscului stabilite în cadrul metodologiei RAT, am constatat că nivelul de risc este:

**nul** (nu exclude apariția unor alte incidente)  **redus**  **mediu**  **mare**.

**IMPORTANT:** Concluziile RAT au doar rol consultativ, nu decizional. Conform prevederilor metodologiei RAT aprobate de către MMP, precum și în baza legislației în vigoare, membrii echipei RAT și observatorii invitați nu pot fi considerați responsabili de apariția altor incidente sau conflicte, în baza concluziei adoptate. Rolul activității RAT este de a oferi logistică și sprijin de specialitate autorităților în vederea adoptării măsurilor necesare pentru diminuarea conflictelor.

## Recomandăm ca soluție pentru diminuarea conflictelor:

- Nu se intervine – se monitorizează în continuare zona cu sprijinul gestionarului fondului cinegetic;
- Se aplică măsuri de protecție suplimentare (ex. gard electric) și/sau măsuri repelente de către ARMU - Se monitorizează zona pentru a evalua succesul măsurilor implementate;
- Se capturează exemplarul, se marchează prin mijloace specifice (colar GPS sau transmițător de ureche și se relochează într-o zonă izolată – intervenție ARMU – ursul este monitorizat permanent;
- Se propune recoltarea exemplarului – prin procedura legală de aplicare a derogărilor.

**IMPORTANT:** Intervențiile de capturare/recoltare necesită obținerea avizelor/aprobărilor prevăzute în legislația de specialitate în vigoare.

Dosarul deschis cu ocazia realizării analizei preliminare se va considera închis în următoarele situații:

- ursul identificat a fost recoltat imediat după obținerea aprobărilor necesare;
- ursul identificat/marcat și/sau relocat și monitorizat a fost recoltat în acțiuni de vânatoare;
- ursul identificat a fost relocat/monitorizat și nu a mai creat probleme într-un interval de 6 luni;
- ursul identificat nu a mai creat probleme într-un interval de 3 luni de la monitorizarea zonei.

Echipa RAT cu suportul gestionarilor de fonduri cinegetice și alți colaboratori, va monitoriza situația până la închiderea dosarului în situațiile prevăzute anterior.

Membru RAT \_\_\_\_\_ Membru RAT \_\_\_\_\_

Comentarii și observații ale observatorilor invitați :

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Transmis spre informare pentru susținerea adoptării unei decizii:

MMP  APM \_\_\_\_\_  ITRSV \_\_\_\_\_  GNM \_\_\_\_\_  Gestionar FC \_\_\_\_\_  Alte instituții

\_\_\_\_\_

Data: \_\_\_\_\_  
Caz nr. \_\_\_\_\_

Raport nr. 2

## ACȚIUNEA DE CAPTURARE/MARCARE/RELOCARE

Membrii echipei \_\_\_\_\_, în baza propunerii făcute de echipa RAT în dosarul nr. \_\_\_\_\_ în data de \_\_\_\_\_, în baza avizului autorității centrale pentru protecția mediului nr. \_\_\_\_\_, am procedat la  capturarea  marcarea  relocarea exemplarului de urs ce a primit codul nr. \_\_\_\_\_ (se trece numărul colarului sau al emițătorului).

Data începerii acțiunii: \_\_\_\_\_, Data finalizării acțiunii: \_\_\_\_\_  
Modul de capturare:  cușcă  capcană de picior  altul \_\_\_\_\_  
Atractant folosit:  hrană: \_\_\_\_\_  odorivector \_\_\_\_\_  
Probleme apărute la capturare:

Ursul capturat este cel identificat în acțiunile de monitorizare, având următoarele caracteristici:

Culoare: <input type="checkbox"/> Brun <input type="checkbox"/> Brun închis <input type="checkbox"/> Brun deschis <input type="checkbox"/> Brun cenușiu
Vârsta aproximativă: _____.
Greutatea _____ kg.
Sexul: <input type="checkbox"/> mascul <input type="checkbox"/> femelă <input type="checkbox"/> femela cu _____ pui
Semne particulare
Stare de sănătate:

Tipul de colar montat: \_\_\_\_\_  
Tipul de emițător montat în ureche \_\_\_\_\_  
Codul colarului/emițătorului \_\_\_\_\_  
Transportul s-a realizat cu: \_\_\_\_\_  
Fondul cinegetic unde a fost relocat: \_\_\_\_\_  
Gestionarul fondului unde a fost relocat: \_\_\_\_\_  
Locul unde a fost eliberat: \_\_\_\_\_  
Data relocării: \_\_\_\_\_  
Responsabil monitorizare urs (nume/instituție): \_\_\_\_\_

Membru \_\_\_\_\_; Membru \_\_\_\_\_ Data: \_\_\_\_\_

### Transmis spre informare:

MMP  APM \_\_\_\_\_  ITRSV \_\_\_\_\_  GNM \_\_\_\_\_  Gestionar FC \_\_\_\_\_  
 Alte instituții \_\_\_\_\_



### MONITORIZAREA POST MARCARE

Membru RAT \_\_\_\_\_, desemnat pentru monitorizarea ursului capturat și relocat în data de \_\_\_\_\_, având codul \_\_\_\_\_, conform Raportului nr. 2 am constatat următoarele:

Data începerii acțiunii de monitorizare: \_\_\_\_\_

- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_
- Locația urs în data de \_\_\_\_\_, zona \_\_\_\_\_, habitat \_\_\_\_\_, Observații \_\_\_\_\_

Au fost înregistrate doar locațiile considerate relevante din punct de vedere al analizei comportamentului ursului.

Data finalizării monitorizării: \_\_\_\_\_

Probleme identificate:

Recomandare:

Membru RAT \_\_\_\_\_

Data: \_\_\_\_\_

#### Transmis spre informare:

- MMP  APM \_\_\_\_\_  ITRSV \_\_\_\_\_  GNM \_\_\_\_\_  Gestionar FC \_\_\_\_\_
- Alte instituții \_\_\_\_\_

Caz nr. \_\_\_\_\_

**PROCES VERBAL ÎNCHIDERE DOSAR**

Membrii echipei RAT \_\_\_\_\_, în cadrul dosarului nr. \_\_\_\_\_, constituit din următoarele documente:

 Formular nr. 1  Formular nr. 2  Formular nr. 3  Formular nr. 4 Raport nr. 1  Raport nr. 2  Raport nr. 3

Alte documente :

Considerăm că dosarul poate fi închis din următoarele motive:

- ursul identificat a fost recoltat imediat după obținerea aprobărilor necesare;
- ursul identificat/marcat și/sau relocat și monitorizat a fost recoltat în acțiuni de vânătoare;
- ursul identificat a fost relocat/monitorizat și nu a mai creat probleme într-un interval de 6 luni;
- ursul identificat nu a mai creat probleme într-un interval de 3 luni de la monitorizarea zonei.

Precizăm că în situația în care în zonă apar alte conflicte sau incidente sa va deschide un nou dosar, chiar și în contextul în care se constată că ursul identificat în prezentul dosar este cel vinovat.

Dosarul poate fi consultat la cerere la sediul APM \_\_\_\_\_ din localitatea \_\_\_\_\_

Membru RAT \_\_\_\_\_

Membru RAT \_\_\_\_\_

Membru RAT \_\_\_\_\_

Alte comentarii și observații:

**Transmis spre informare:** MMP  APM \_\_\_\_\_  ITRSV \_\_\_\_\_  GNM \_\_\_\_\_  Gestionar FC \_\_\_\_\_ Alte instituții \_\_\_\_\_

Data: \_\_\_\_\_



